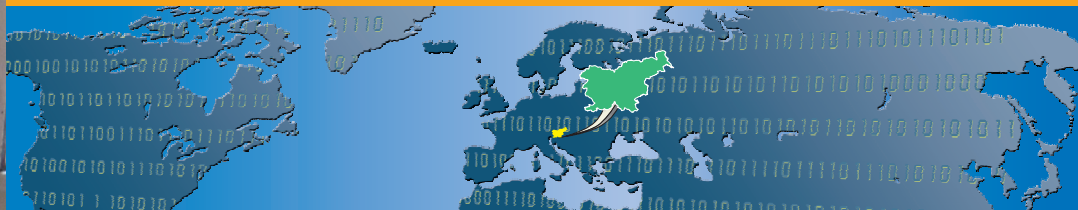

REPUBLIKA SLOVENIJA

STATISTIČNI URAD REPUBLIKE SLOVENIJE

www.stat.si

Izobraževanje v Sloveniji

Ljubljana, april 2012

www.stat.si

Izobraževanje v Sloveniji

Ljubljana, april 2012

Avtorice Breda Ložar, Andreja Kozmelj, Jadranka Tuš, Tatjana Škrbec

Fotografija na naslovnici: Andreja Kozmelj

Publikacija je na voljo na spletnem naslovu www.stat.si/pub.asp

Informacije daje Informacijsko središče:

tel. (01) 241 64 04

elektronska pošta info.stat@gov.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37(497.4)

IZOBRAŽEVANJE v Sloveniji / [avtorice Breda Ložar ... et al.]. -
Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2012

ISBN 978-961-239-245-1

1. Ložar, Breda
261445632

UVODNA BESEDA

V zadnjih letih se je dodobra utrdilo spoznanje, da imata izobraževanje in usposabljanje ključno vlogo pri reševanju socialno-ekonomskih, demografskih, okoljskih in tehnoloških izzivov, s katerimi se srečujejo Evropa in njeni državljani; to spoznanje je bilo upoštevano tudi v različnih strateških dokumentih na evropski in na nacionalnih ravneh.

Za uspešno reševanje teh izzivov je nujno sodelovanje držav članic EU, ki so za svoje izobraževalne sisteme sicer pristojne same, in Evropske komisije, ki spodbuja in podpira nacionalne aktivnosti za doseganje skupnih ciljev z odprto metodo usklajevanja.

To sodelovanje je bilo utrjeno z dokumentom Strateški okvir za evropsko sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja do leta 2020 (krajše: Izobraževanje in usposabljanje 2020) iz leta 2009. Dokument pomeni nadaljevanje delovnega programa na tem področju do leta 2010 na podlagi Lizbonske strategije in bo bistveno podprl prizadevanja za doseganje ciljev strategije Evropa 2020.

V omenjenem dokumentu je vseživljenjsko učenje opredeljeno kot temeljno načelo, ki zajema vse oblike učenja (formalno, neformalno in priložnostno) na vseh ravneh izobraževanja in poklicnega usposabljanja mladine in odraslih. V tem okviru so bili opredeljeni štiri strateški cilji do leta 2020: uresničevanje načela vseživljenjskega učenja in študijske mobilnosti; izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževanja in usposabljanja; spodbujanje pravičnosti, socialne vključenosti in aktivnega državljanstva; krepitev ustvarjalnosti, inovativnosti in podjetništva na vseh ravneh izobraževanja in usposabljanja.

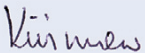
Uresničevanje teh strateških ciljev se bo spremljalo z referenčnimi ravnmi povprečne evropske uspešnosti (»evropska merila«) in

kazalniki. Opredeljenih je bilo pet takih evropskih meril, nekatera pa se še oblikujejo. Posamezne države članice EU bodo na podlagi nacionalnih prednostnih področij določile, kako bodo z nacionalnimi ukrepi in cilji prispevale k skupnemu doseganju evropskih meril.

Tudi Slovenija bo kot članica Evropske unije dejavno sodelovala pri oblikovanju skupne evropske politike izobraževanja in usposabljanja in pri pripravi nacionalnih ukrepov in ciljev, s katerimi bo prispevala k doseganju skupnih evropskih ciljev v tem desetletju. Podlaga za spremljanje doseganja nacionalnih in evropskih ciljev bodo mednarodno primerljivi statistični podatki.

V pričujoči publikaciji skušamo v štirih poglavjih – ta se navezujejo na omenjene štiri evropske strateške cilje do leta 2020 – z razpoložljivimi statističnimi podatki in kazalniki prikazati sliko izobraževanja v Sloveniji – kot članici EU in članici OECD. Poudarek je na pregledu trendov, trenutnega stanja in možnosti za doseg evropskih in nacionalnih ciljev v okviru opredeljenih evropskih meril do leta 2020.

Prijazno vas vabimo, da si našo novo publikacijo ogledate in da jo čim bolj uporabite.

Mag. Irena Križman
generalna direktorica

KAZALO

IZOBRAŽEVANJE V SLOVENIJI NA POTI V EVROPO 2020	7
POMEMBNEJŠE UGOTOVITVE	8
1 VSEŽIVLJENJSKO UČENJE IN ŠTUDIJSKA MOBILNOST	9
1.1 Izobraževanje od zibelke do groba	10
1.2 Študijska mobilnost	15
1.2.1 Mobilnost za pridobitev izobrazbe	15
1.2.2 Kratkotrajna mobilnost	17
2 KAKOVOST IN UČINKOVITOST IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA	19
2.1 Pridobitev ključnih kompetenc	20
2.1.1 Pismenost	20
2.1.2 Učenje tujih jezikov	21
2.2 Mladi pridobijo najmanj srednješolsko izobrazbo	23
2.3 Poklicno in strokovno izobraževanje	24
2.4 Učno okolje in delovni pogoji učiteljev	26
2.5 Sodobnejše in kakovostnejše terciarno (višješolsko in visokošolsko) izobraževanje	28
2.6 Vlaganja v izobraževalne ustanove	33
2.7 Prehod iz izobraževanja na trg dela ali kje so mladi od 15. do 29. leta starosti	38
3 PRAVIČNOST IN SOCIALNA VKLJUČENOST V IZOBRAŽEVANJU	41
3.1 Pravičnost	42
3.2 Socialna vključenost	43
3.3 Razlike med spoloma	44
4 TRIKOTNIK ZNANJA: IZOBRAŽEVANJE, RAZISKOVANJE, INOVACIJE	51
4.1 Diplomanti s področij matematike, naravoslovja in tehnologije	52
4.2 Raziskovalci na trgu delovne sile	54
5 METODOLOŠKA POJASNILA	55
6 STATISTIČNI ZNAMENJI, KRAJŠAVE IN MERSKE ENOTE	56
7 DODATNA LITERATURA	57

Kdor nič ne ve, pa ne ve, da nič ne ve, je neumnež, izogibaj se ga!

Kdor nič ne ve, pa ve, da nič ne ve, je nevednež, pouči ga!

Kdor nekaj ve, pa ne ve, da nekaj ve, spi, zbudi ga!

Kdor nekaj ve, pa ve, da nekaj ve, je modrec, sledi mu!

(Kitajski pregovor)

IZOBRAŽEVANJE V SLOVENIJI NA POTI V EVROPO 2020

Izobraževalni sistem je del družbe in kot tak se mora hitro odzivati na spremembe v svetu. Slovenija se dejavno vključuje v globalizacijske tokove, v katerih razvoj in napredek razvitih družb temeljita na znanju in na ustvarjanju novega znanja.

Skupni evropski strateški cilji na področju izobraževanja in usposabljanja

Slovenija kot del Evropske unije sodeluje pri uresničevanju skupnih evropskih strateških ciljev na področju izobraževanja in usposabljanja; med temi so najpomembnejši tisti, ki so zapisani v Strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (krajše: **Izobraževanje in usposabljanje 2020**) in v strategiji **Evropa 2020**.

V strategiji Evropa 2020 sta za izobraževanje in usposabljanje še posebej pomembni dve izmed predlaganih vodilnih pobud, in sicer pobuda Mladi in mobilnost in pobuda Program za nova znanja in spretnosti za nova delovna mesta; zelo pomembni med vodilnimi pobudami pa sta tudi Evropski program za digitalne tehnologije in Unija inovacij.

Strateški okvir za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju podpira prizadevanja za doseganje ciljev iz strategije Evropa 2020. V njem je vseživljenjsko učenje opredeljeno kot temeljno načelo, ki podpira celoten okvir, v katerega so vključene vse oblike učenja (formalno, neformalno in priložnostno) – na vseh ravneh (od osnovnošolskega, srednješolskega, višješolskega in visokošolskega izobraževanja, poklicnega izobraževanja in usposabljanja do izobraževanja odraslih). V ta temeljni okvir se razvrščajo naslednji opredeljeni strateški cilji:

1. uresničevanje načela vseživljenjskega učenja in študijske mobilnosti;
2. izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževanja in usposabljanja;
3. spodbujanje pravičnosti, socialne vključenosti in aktivnega državljanstva;
4. krepitev ustvarjalnosti in inovativnosti, vključno s podjetništvom, na vseh ravneh izobraževanja in usposabljanja.

Za spremljanje uresničevanja omenjenih strateških ciljev je bilo opredeljenih naslednjih pet temeljnih meril (dve od njiju sta tudi glavna cilja strategije Evropa 2020):

- najmanj 95 % otrok v starosti od 4 let do vstopa v osnovno šolo naj bi bilo vključenih v program predšolske vzgoje v vrtcih;
- delež tistih, ki predčasno zapustijo izobraževanje, naj bi se zmanjšal na manj kot 10 % (tudi glavni cilj strategije Evropa 2020);
- delež 15-letnikov, ki dosegajo nizke rezultate v bralni ter matematični in naravoslovni pismenosti, naj bi bil manjši od 15 %;
- vsaj 40 % populacije v starosti 30–34 let naj bi doseglo terciarno raven izobrazbe (tudi glavni cilj strategije Evropa 2020);
- v povprečju naj bi bilo vsaj 15 % odraslih udeleženih pri vseživljenjskem učenju.

Podlaga za spremljanje doseganja nacionalnih in evropskih meril bodo mednarodno primerljivi statistični podatki in kazalniki.

V tej publikaciji predstavljamo sistem izobraževanja in usposabljanja v Sloveniji s poudarkom na pregledu stanja pri uresničevanju ključnih strateških ciljev iz dokumenta **Izobraževanje in usposabljanje 2020**.

POMEMBNEJŠE UGOTOVITVE:

V vrtec je bilo v letu 2010 vključenih 93 % otrok, starih 4 ali več let. Do leta 2020 naj bi jih bilo vključenih 95 %.

V vseživljenjsko učenje je bilo v letu 2010 vključenih 16 % odraslih. Cilj IU 2020 je 15 %. Ta cilj smo v Sloveniji že presegli.

**VSEŽIVLJENJSKO
UČENJE
IN ŠTUDIJSKA
MOBILNOST**

Slovenski 6-letnik lahko pričakuje, da bo v sistemu izobraževanja preživel 18,5 leta, to je več od povprečja v EU-27 (17,2 leta).

V Sloveniji je med študenti 2 % tujcev; to je precej manj od povprečja v EU-27 (blizu 10 %).

21 % 15-letnikov je v letu 2009 doseglo nizke rezultate v bralni pismenosti. Do leta 2020 naj bi bil ta delež nižji od 15 %.

V letu 2010 je imelo srednješolsko izobrazbo skoraj 90 % mladih; to nas uvršča na 4. mesto med državami EU-27.

**KAKOVOST IN
UČINKOVITOST
IZOBRAŽEVANJA IN
USPOSABLJANJA**

V študijskem letu 2009/10 je bila v terciarno izobraževanje vključena polovica mladih Slovencev; ta podatek nas je med državami EU-27 uvršča na prvo mesto.

Med prebivalci Slovenije, starimi 30–34 let, je skoraj tretjina takih, ki imajo višješolsko ali visokošolsko izobrazbo. Do leta 2020 naj bi jih bilo nad 40 %.

Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje, ni velik (v letu 2010 jih je bilo 5 %). Cilj strategije Evropa 2020 in IU 2020 je 10 %. Nacionalni cilj je 5 %.

**PRAVIČNOST IN
SOCIALNA
VKLJUČENOST
V IZOBRAŽEVANJU**

Med osnovnošolci je 7 % otrok s posebnimi potrebami; približno 5 % teh otrok obiskuje redno osnovno šolo (od leta 2004, ko se je začel proces integracije, se je delež otrok s posebnimi potrebami, ki se vključujejo v redno osnovno šolo, podvojil).

V letu 2010 je doktorski naziv pridobilo precej več kandidatov kot pred desetimi leti, v naravoslovju in tehnologiji celo dvakrat več.

**TRIKOTNIK ZNANJA:
IZOBRAŽEVANJE,
RAZISKOVANJE,
INOVACIJE**

Število diplomantov s področij matematike, naravoslovja in tehnologije narašča, kljub temu pa po številu teh na 1000 prebivalcev v starosti 20–29 let zaostajamo za evropskim povprečjem.

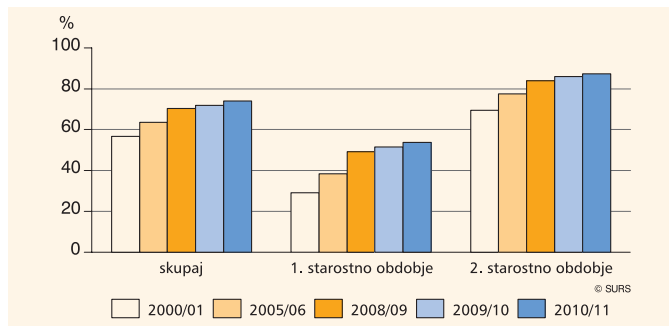
1 VSEŽIVLJENJSKO UČENJE IN ŠTUDIJSKA MOBILNOST

Izzivi, ki jih predstavljajo demografske spremembe in stalna potreba po posodabljanju znanja zaradi spreminjajočih se gospodarskih in socialnih razmer, zahtevajo vseživljenjski pristop k učenju (izobraževanje od zibelke do groba) in izobraževalne sisteme, ki so bolj odzivni na spremembe in bolj odprti za širši svet.

Bistven element vseživljenjskega učenja predstavlja tudi mobilnost mladih in učnega osebja. Pomen mobilnosti in s tem prenos znanja, izkušenj, idej ter medsebojno povezovanje je glavno vodilo Evrope, ki stremi k družbi znanja in h konkurenčni prednosti evropskih diplomantov, zaposlenih in raziskovalcev ter njihovi primerljivosti v svetovnem merilu.

1.1 Izobraževanje od zibelke do groba

Grafikon 1: Otroci, vključeni v predšolsko vzgojo in izobraževanje v vrtcih, Slovenija

Vir: SURS

Tabela 1: Otroci, stari 4 ali več let, vključeni v predšolsko vzgojo in izobraževanje v vrtcih, izbrane države EU-27, 2009

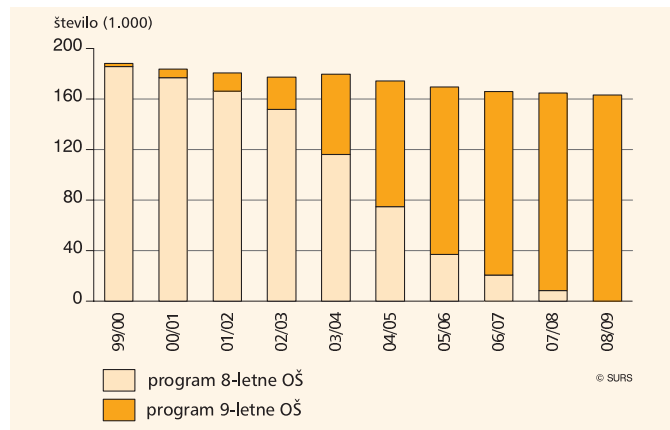
	%
Slovenija	91,3
Povprečje EU-27	91,7
Države z najvišjimi deleži vključenih otrok	
Francija	100,0
Nizozemska	99,5
Španija	99,3
Države z najnižjimi deleži vključenih otrok	
Poljska	70,9
Finska	71,9
Irski	73,4

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 17. 10. 2011)

- Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih sta dober začetek za uspešno vseživljenjsko učenje. Visoka kakovost predšolske vzgoje in široka dostopnost do nje lahko pomagata uresničevati zlasti dva glavna cilja strategije Evropa 2020: znižanje zgodnje opustitve izobraževanja in zmanjšanje števila ljudi, izpostavljenih tveganju revščine in socialne izključenosti.
- V Sloveniji je v predšolsko vzgojo in izobraževanje v vrtcih vključenih vsako leto več otrok: pred 20 leti je vrtnice obiskovala polovica otrok ustrezne starosti, v letu 2010 pa je bilo takih že tri četrtine; v zadnjih nekaj letih je v vrtcih čedalje več tudi najmlajših otrok (starih od enega leta do dveh let).

V predšolsko vzgojo in izobraževanje so vključene že tri četrtine otrok ustrezne generacije.

- Cilj strategije Izobraževanje in usposabljanje 2020 (IU 2020) predvideva 95-odstotno vključenost otrok (starih 4 ali več let) v predšolsko vzgojo in izobraževanje v vrtcih.
- Tretjina držav EU-27 je ta cilj že dosegla. Francija, Nizozemska in Španija so ga z nad 99 % celo že presegle, Irski, Finska in Poljska pa so bile v letu 2009 z nekaj nad 70 % od tega cilja najbolj oddaljene.
- Slovenija se je v letu 2009 z 91,3 % uvrstila v sredino lestvice držav, povprečje EU-27 pa je bilo 91,7 %. V letu 2010 je delež otrok, starih 4 ali več let, vključenih v vrtnice, znašal 93 %.

Grafikon 2: Dinamika uvajanja programa devetletne osnovne šole, Slovenija

Vir: SURS

- Najmočnejše temelje za vseživljenjsko učenje daje osnovna šola. V zadnjih 15 letih se je osnovnošolsko izobraževanje precej spremenilo; najpomembnejša sistemska sprememba je bila gotovo uvedba programa devetletne osnovne šole.
- Postopni prehod na omenjeni program se je začel v šolskem letu 1999/2000, ko je bilo vanj vključenih prvih 2.000 šestletnikov, končal pa v šolskem letu 2007/08, ko je zadnjih 8.000 učencev petega razreda osemletke prestopilo v sedmi razred devetletne osnovne šole.

Tabela 2: Mladina in odrasli, vključeni v osnovnošolsko izobraževanje, Slovenija¹⁾

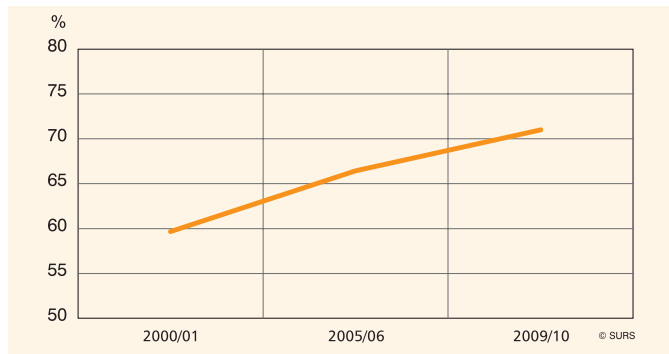
	2000/01	2005/06	2009/10	2010/11
Vključeni, skupaj	187.077	172.110	164.616	164.001
Programi za mladino	184.924	170.548	163.099	162.632
osnovnošolski program	180.874	167.616	160.074	159.514
prilagojeni program	2.703	1.690	1.550	1.617
posebni program	1.347	1.242	1.475	1.501
Program za odrasle	2.153	1.562	1.517	1.369

1) Podatki se nanašajo na konec šolskega leta.

Vir: SURS

Število osnovnošolske populacije še vedno upada (zaradi neugodnih demografskih gibanj v preteklih letih).

- Osnovnošolsko izobraževanje je obvezno in za otroke in mladino brezplačno.
- Šola ponuja različne izobraževalne programe, da bi vsakemu posamezniku v kar največji meri zagotovila optimalni razvoj. Približno 2 % osnovnošolske populacije se izobražujeta po prilagojenih in posebnih izobraževalnih programih. Za tiste, ki ne dokončajo osnovne šole, so kot „druga priložnost“ organizirani osnovnošolski programi za odrasle.

Grafikon 3: Mladina (15–24 let) v formalnem izobraževanju, Slovenija

VIR: SURS

■ Javno šolstvo je eno glavnih sredstev za spodbujanje enakopravnosti. Vključevanje vseh mladih v šole in družbo je prednostna naloga javnih oblasti in mednarodnih ali regionalnih organizacij. Izobraževanje za vključevanje izpolnjuje potrebe vseh otrok, mladih in odraslih po učenju, zlasti v tistih okoljih, v katerih je največ zapostavljenih, odrinjenih na rob družbe, revnih ali socialno izključenih.

V Sloveniji je vključenih v formalno izobraževanje nad 70 % mladih; to je eden najvišjih deležev v Evropski uniji.

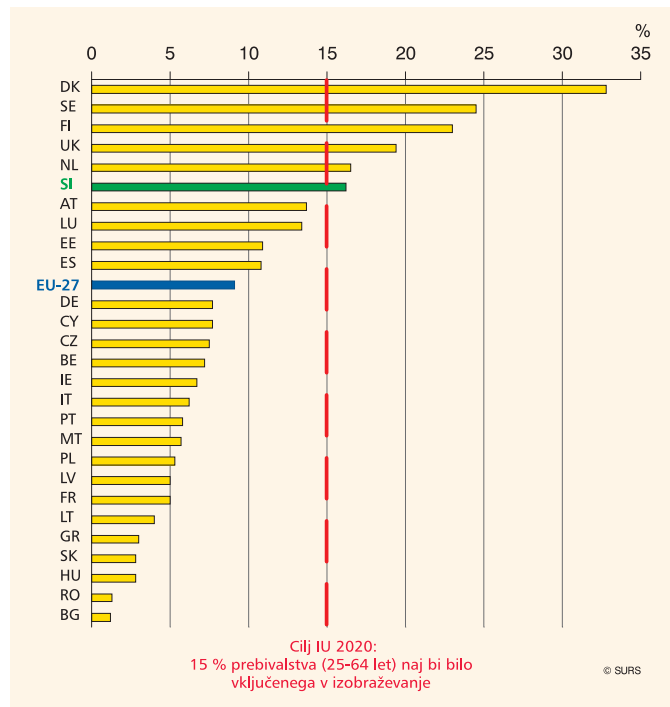
- V Sloveniji je delež mladih (15–24 let), vključenih v formalno izobraževanje, vsako leto večji. V 10 letih se je povečal za več kot 10 odstotnih točk; v letu 2010 je dosegel 70,4 %; to je precej nad povprečjem EU-27 (60,1 %); večji delež kot Slovenija je izkazovala le Poljska, visoko pa sta se uvrstili tudi Finska in Litva.
- Delež mladih, vključenih v formalno izobraževanje, se povečuje skoraj po vsej Evropski uniji, izjemi sta Združeno kraljestvo in Francija; v teh dveh državah se je ta delež v letu 2009 glede na leto 2000 celo zmanjšal (v prvi za 5,8 odstotne točke, v drugi za 4,1 odstotne točke). Največji napredek opazamo pri Romuniji: v letu 2000 je bila izenačena s Ciprom in z Malto na zadnjih mestih (z okoli 37 %), do leta 2009 pa je ta delež povečala skoraj za 20 odstotnih točk, na skoraj 57 %.

Tabela 3: Mladina (15–24 let) v formalnem izobraževanju, izbrane države EU-27

	2000	2005	2009
Slovenija	59,3	68,8	70,4
Povprečje EU-27	54,8	60,2	60,1
Države z nizkimi deleži			
Malta	37,1	39,7	47,0
Ciper	37,0	40,2	46,6
Luksemburg	40,8	40,4	42,5
Države z visokimi deleži			
Poljska	61,6	69,8	71,7
Finska	67,5	70,8	69,9
Litva	60,1	70,4	69,3

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 1. 2. 2012)

Grafikon 4: Odrasli (25–64 let), vključeni v izobraževanje, izbrane države EU-27, 2010

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 1. 2. 2012)

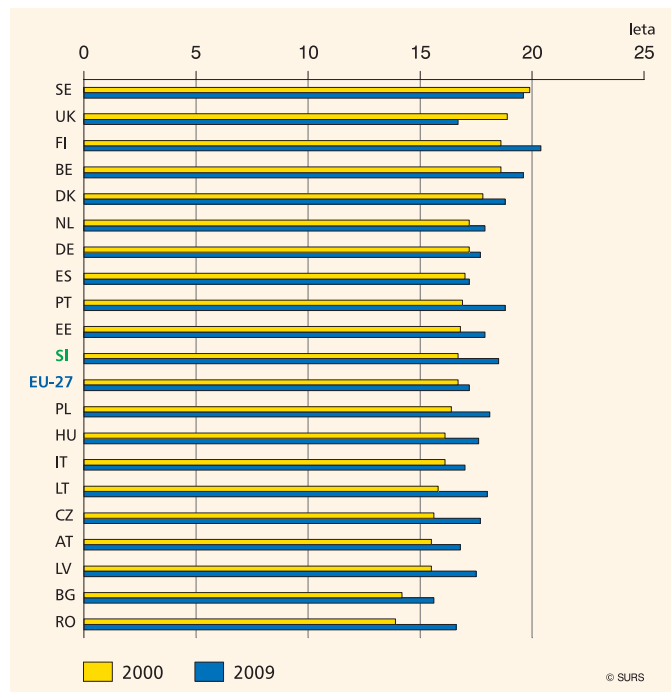
■ Izobraževanje se že od začetkov EU poudarja kot temeljna človekova pravica, ki naj bi postala vsem dostopna javna dobrina, saj je osrednji cilj izobraževanja oblikovanje svobodnih, kritičnih in samostojnih mladih ljudi, ki bodo pri delu zlasti z visoko ravno znanja, potrebnega za soočanje z novimi izzivi, sposobni prispevati k razvoju družbe, v kateri živijo.

■ Slovenija je cilj strategije Izobraževanje in usposabljanje 2020, tj. 15 % vključenega odraslega prebivalstva v izobraževanje, že dosegla in preseгла. Povprečja EU-27 še ni doseglo več držav, najdlje od njega pa so Bolgarija, Romunija, Madžarska in Slovaška (v letu 2010 je bil ta delež v vsaki manjši od 3 %). Vendar se v Sloveniji ne moremo zadovoljiti s povprečnimi dosežki, ampak se moramo zgledovati po najuspešnejših državah, kot so Danska, Finska, Švedska, Združeno kraljestvo. Žal pa se deleži Slovenije in tudi nekaterih drugih držav članic EU-27 že več let zaporedoma manjšajo.

■ Izobraževanje in usposabljanje sta lahko učinkoviti sredstva za boj proti revščini in socialni izključenosti. Odrasli, ki se spopadajo s posebnimi težavami, ker živijo v okoljih, v katerih so slabše možnosti za izobraževanja, ali ker so prikrajšani zaradi družbenoekonomskega ali geografskega položaja ali ker so invalidi, imajo v družbi manj možnosti za vse.

Izobraževanje je pogosto izhod iz socialne izključenosti in revščine; pomembno je vsako učenje, formalno, neformalno in tudi priložnostno.

Grafikon 5: Pričakovano trajanje izobraževanja, izbrane države EU-27

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 17. 10. 2011)

- Pričakovano trajanje izobraževanja je ocena števila let, ki jih bo otrok, ki vstopa v obvezno izobraževanje, verjetno preživel v izobraževalnem sistemu, če bo trenutni vpisni vzorec ostal nespremenjen.

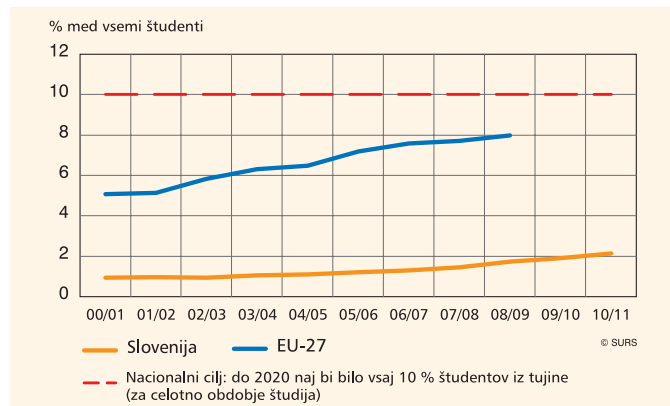
V letu 2009 je 6-letnik v Sloveniji lahko pričakoval, da bo v izobraževalnem sistemu preživel 18,5 leta.

- Učenci iz držav članic EU-27 so v letu 2009 lahko pričakovali, da bodo v izobraževalnem sistemu preživel v povprečju nekaj več kot 17 let. Podatki posameznih držav pa so se precej razlikovali: učenci iz Finske so lahko pričakovali, da bodo v izobraževanju preživel 20,4 leta, učenci iz Švedske in Belgije 19,6 leta, učenci iz Bolgarije pa le 15,6 leta. Slovenija se je z 18,5 leta uvrstila nad povprečje EU-27.
- Vrednost podatka pričakovano trajanje izobraževanja bi se zmanjšala in se med državami bolj izenačila, če bi izločili odrasle, ki so se izobraževali v osnovnih in srednjih šolah. To bi vplivalo predvsem na podatek držav z najdaljšim pričakovanim trajanjem izobraževanja, za Finsko, Belgijo in Švedsko (bilo bi 3 leta krajše), na podatke drugih držav EU-27 pa manj.

1.2 Študijska mobilnost

1.2.1 Mobilnost za pridobitev izobrazbe

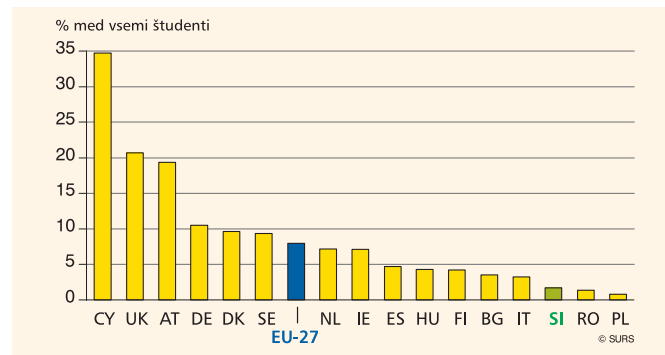
Grafikon 6: Tuji študenti, Slovenija in EU-27

Vir: SURS, Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 20. 12. 2011)

- Nacionalni cilj, ki si ga je Slovenija postavila v Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020, je zvišati delež študentov iz tujine na visokošolskih ustanovah do leta 2020 za celotno študijsko obdobje na vsaj 10 %.
- Slovenija je bila po deležu tujih študentov v študijskem letu 2008/09 z 1,72 % precej pod povprečjem EU-27. Vendar delež tujih študentov pri nas narašča; v študijskem letu 2010/11 se je zvišal na 2,12 %.

Grafikon 7: Tuji študenti, izbrane države EU-27, 2008/09

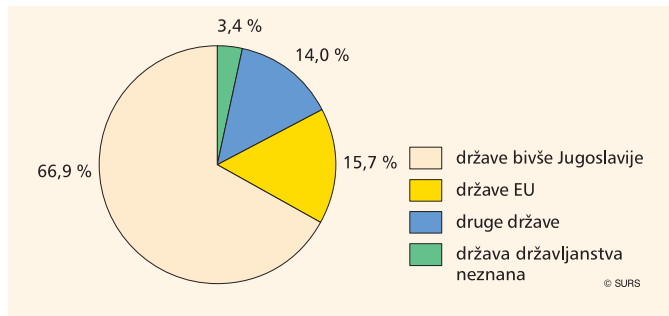

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 20. 12. 2011)

*Za študij v Sloveniji
se vsako leto odloči več tujcev, a še vedno zelo malo
v primerjavi s povprečjem v EU-27.*

- V študijskem letu 2008/09 je bilo v državah članicah EU-27 med študenti terciarnega izobraževanja 8 % ali 1,5 milijona tujcev, torej 'nedržavljanov' države, v kateri so študirali. V Združenem kraljestvu je bilo med študenti 21 % tujcev, v Avstriji 19 %, na Cipru pa kar 35 %; najmanj tujih študentov pa so imeli na Poljskem (0,8 %).

Grafikon 8: Tuji študenti v Sloveniji po državi državljanstva, Slovenija, 2010/11

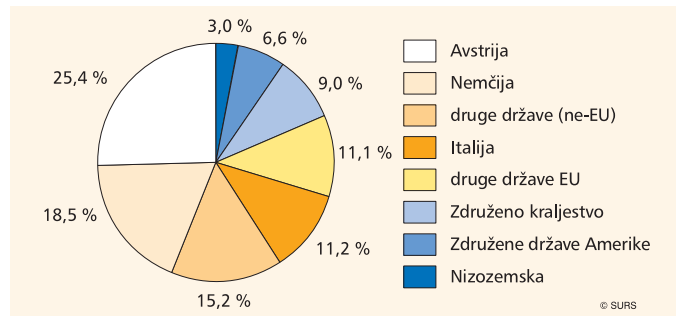

Vir: SURS

- V študijskem letu 2010/11 je bilo med študenti v Sloveniji 2.272 tujcev; dve tretjini je bilo državljanov drugih držav, nastalih na ozemlju nekdanje Jugoslavije (največ je bilo Hrvatov); med državljani EU-27 je bilo največ Italijanov, med državljani drugih držav pa Rusov, Ukrajincev in Kitajcev.

Večina tujih študentov prihaja iz drugih držav, nastalih na ozemlju nekdanje Jugoslavije.

Grafikon 9: Države, v katerih študirajo Slovenci, 2008/09

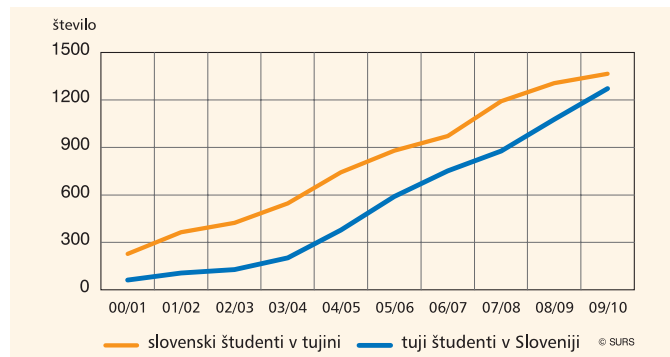
Vir: OECD (<http://stats.oecd.org/Index.aspx>, 20. 12. 2011)

- V študijskem letu 2008/09 je po celem svetu študiralo zunaj svoje države 3,3 milijona študentov, med njimi je bilo skoraj 3.000 slovenskih državljanov. Če to število primerjamo s številom študentov v tem letu v Sloveniji, je to 2,2 % študentov.

- Slovenski študenti, ki se odločijo za študij v tujini, večinoma odidejo v države članice EU-27; v študijskem letu 2008/09 so tja odšle kar tri četrtine teh študentov. Največ, 26 %, jih je študiralo v Avstriji, potem v Nemčiji, 18 %, v Italiji 11 %, v Združenem kraljestvu 9 %, v Združenih državah Amerike pa 7 %.

1.2.2 Kratkotrajna mobilnost

Grafikon 10: Naši študenti v tujini, tuji pri nas (izmenjava, program Erasmus), Slovenija

Vir: Evropska komisija (http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc920_en.htm#1, 20. 12. 2011)

Tabela 4: Naši študenti v tujini (izmenjava, program Erasmus) in odstotek teh med diplomanti, Slovenija

	Študenti na izmenjavi %	Študenti na izmenjavi kot odstotek diplomantov relevantnega (koledarskega) leta
2007/08	1,03	7,15
2008/09	1,13	7,60
2009/10	1,20	7,56

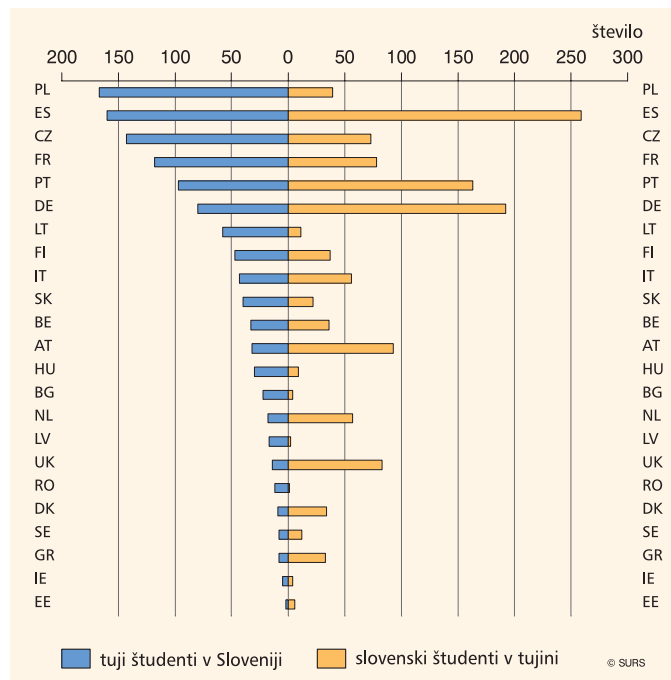
Vir: Evropska komisija (http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc920_en.htm#1, 20. 12. 2011)

- Najuspešnejši program mednarodne izmenjave študentov terciarnega izobraževanja, ki študentom omogoča kratkotrajno bivanje in izpopolnjevanje v tujini, je program Erasmus. Do leta 2011 se je vanj vključilo že 33 evropskih držav (s Turčijo), od začetkov v študijskem letu 1987/88 pa je del študija v tujini omogočil že več kot dvema milijonoma študentov. Teh študentov je vsako leto več (povprečno 7,4 % več na leto), in do leta 2012/13 naj bi ta program dosegel postavljeni cilj – podpreti pri študijski izmenjavi 3 milijone študentov.
- Tudi v Sloveniji se vsako leto več študentov odloči, da bodo del študija opravili v tujini (izmenjava traja v povprečju 6 mesecev), pa tudi v Slovenijo pride vsako leto več študentov iz tujine. V letu 2009/10 je na študijsko izmenjavo v okviru programa Erasmus odšlo 1.368 naših študentov ali 1,2 % vseh slovenskih študentov; iz tujine pa je na izmenjavo na slovenske visokošolske zavode prišlo 1.271 študentov.

Foto: UKOM

Grafikon 11: Tuji študenti v Sloveniji po izvorni državi in slovenski študenti v tujini po ciljni državi (izmenjava, program Erasmus), 2009/10

Vir: Evropska komisija (http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc920_en.htm#1, 20. 12. 2011)

- Največ slovenskih študentov je v letu 2009/10 na izmenjavo odšlo v Španijo, v Nemčijo in na Portugalsko. Na slovenske visokošolske zavode je prišlo največ poljskih, španskih, čeških in francoskih študentov.

Vse več študentov opravi del svojega študija v tujini (v okviru študijske izmenjave).

2 KAKOVOST IN UČINKOVITOST IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA

Za doseganje višje ravni znanja in s tem boljše zaposljivosti so najpomembnejši učinkoviti in kakovostni izobraževalni sistemi. Najpomembnejši izziv je zagotoviti vsem ljudem, da pridobijo ključne kompetence s področja različnih vrst pismenosti (bralne, matematične, naravoslovne, informacijske, družboslovne in kulturne) ter zmožnost sporazumevanja v tujih jezikih. Te kompetence ne morejo biti končni cilj formalnega izobraževanja, temveč so le njegov minimum, ki naj bi v družbi znanja vsakemu posamezniku omogočil osebno izpolnitev, dejavno državljanstvo, socialno vključenost in zaposljivost.

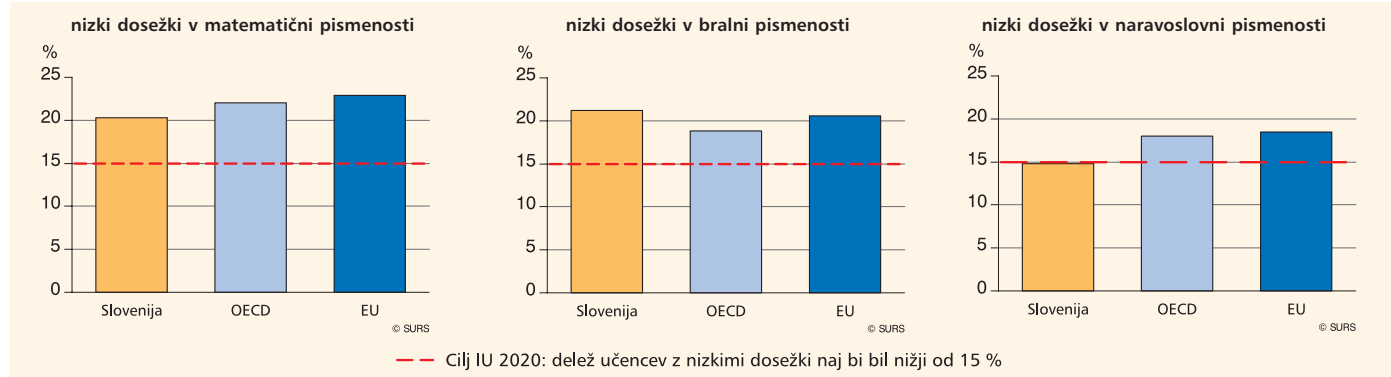
Če želimo vse to doseči, je treba dvigniti raven osnovnega znanja in hkrati zagotoviti kakovostno poučevanje, ustrezno začetno izobraževanje učiteljev in nenehno poklicno izpopolnjevanje. Pomembno je vlagati finančna sredstva na vseh ravneh izobraževanja, še posebej na terciarni ravni, in sicer ustrezno in učinkovito, da bodo spodbujala učinkovitost študija ter usklajenost ponudbe in strukture izobraževanja s potrebami na trgu dela.

2.1 Pridobitev ključnih kompetenc

2.1.1 Pismenost

Slovenski petnajstletniki dosegajo nizke rezultate v bralni pismenosti.

Grafikon 12: Učenci, ki ne dosegajo temeljne ravni različnih vrst pismenosti, Slovenija, 2009

Vir: PEI (raziskava PISA, 2009)

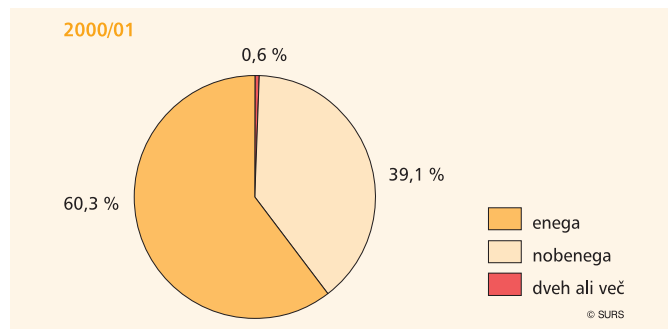
■ Visoka raven pismenosti je osnova za vseživljenjsko učenje in jo je treba zagotoviti že v zgodnji mladosti. Raziskava PISA 2009 je pokazala, da so dosežki slovenskih učencev pri bralni pismenosti nižji od povprečnih dosežkov učencev v izbranih državah EU-27 in od povprečnih dosežkov učencev v državah OECD, pri matematični in naravoslovni pismenosti pa so višji od povprečja v omenjenih skupinah držav (EU-27 in OECD). Delež slovenskih učencev, ki v 2009 niso dosegali temeljne ravni bralne pismenosti (1. raven ali nižja), je znašal 21,2 %, povprečje izbranih držav EU-27 je tedaj bilo 20,6 %, povprečje v državah OECD pa 18,8 %.

■ Najvišjo raven bralne pismenosti (5. in 6. raven na lestvici dosežkov) je v Sloveniji doseglo 4,6 % učencev; v izbranih državah EU-27 je bil ta delež 6,2-odstoten, v državah OECD pa 7,6-odstoten. Tudi to kaže, da slovenski učenci pri bralni pismenosti zaostajajo.

■ Cilj strategije Izobraževanje in usposabljanje 2020 je doseči, da bi bil delež 15-letnikov z nezadostnim znanjem v bralni, matematični in naravoslovni pismenosti v vsaki od teh pismenosti nižji od 15 %.

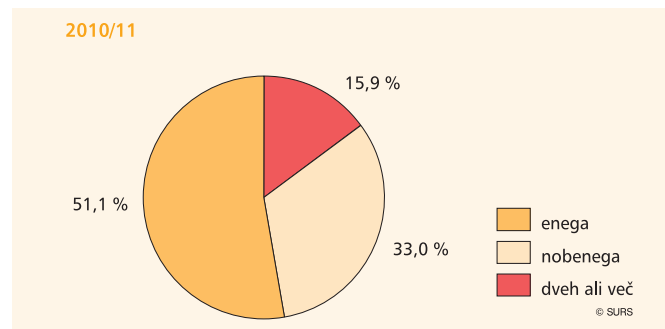
2.1.2 Učenje tujih jezikov

Grafikon 13: Učenje tujih jezikov v osnovni šoli – po obveznem predmetniku in pri izbirnih vsebinah, Slovenija

Vir: SURS

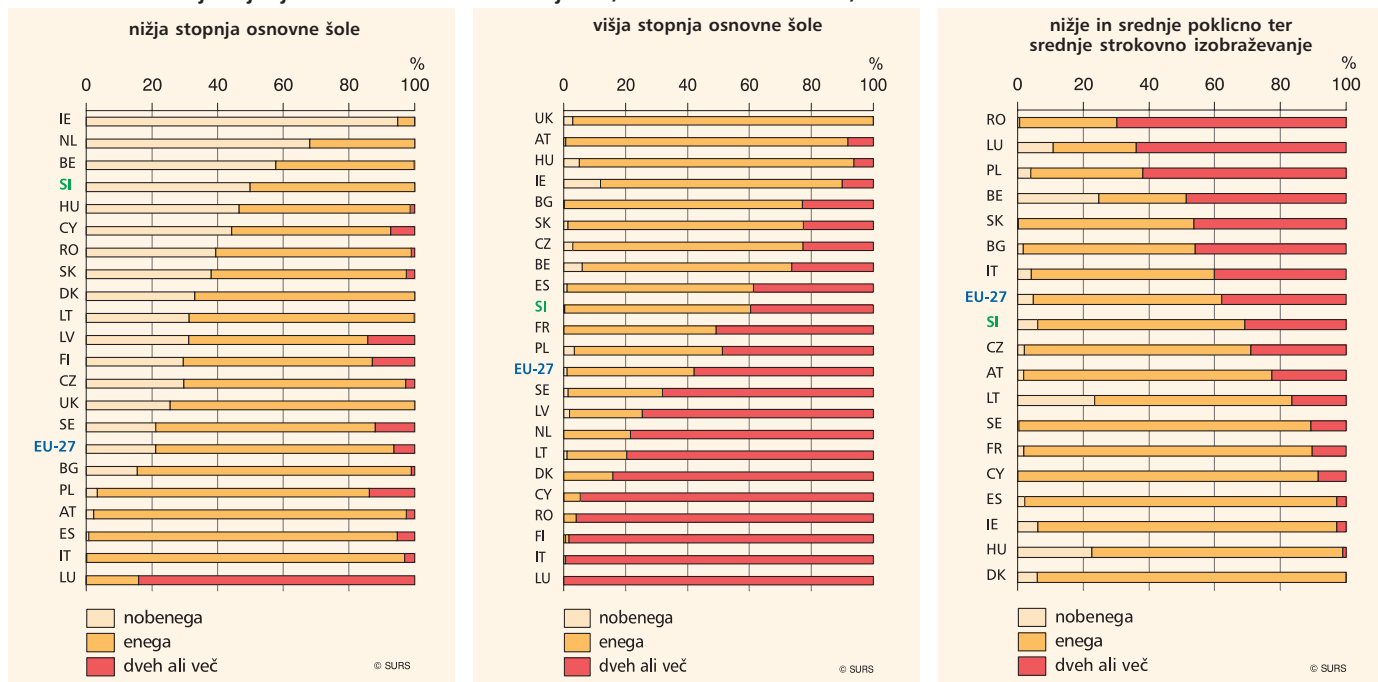
- Znanje tujih jezikov je pomemben del pri vseživljenjskem učenju, saj pomembno vpliva na številna področja človekovega delovanja. Pomembno je pri opravljanju poklica, pri stalnem strokovnem izpopolnjevanju in za spremljanje razvoja izbrane stroke v svetu, pri nadaljnjem študiju in za krepitev medkulturnih vezi.
- Slovenija je v zadnjih desetih letih pri učenju tujih jezikov v osnovni šoli precej napredovala, zlasti pri uvajanju zgodnejšega učenja tujega jezika in pri postopnem uvajanju drugega tujega jezika v obvezni predmetnik.
- V šolskem letu 2000/01 se nobenega tujega jezika nista učili dve petini osnovnošolskih otrok, drugi pa so se učili en tuji jezik. Med temi je bilo manj kot 1 % takih, ki so se učili dva tuja jezika.

- 10 let pozneje, v šolskem letu 2010/11, je bilo stanje precej drugačno: enega tujega jezika se je učilo 50 % vseh osnovnošolcev, dveh tujih jezikov pa 16 % vseh osnovnošolcev.
- Osnovnošolci se v velikem številu učijo tujih jezikov tudi pri neobveznih izbirnih vsebinah. V šolskem letu 2010/11 je bilo takih učencev 15 %.

Vse več osnovnošolcev se uči dveh tujih jezikov.

Grafikon 14: Učenje tujih jezikov v osnovni in srednji šoli, izbrane države EU-27, 2009

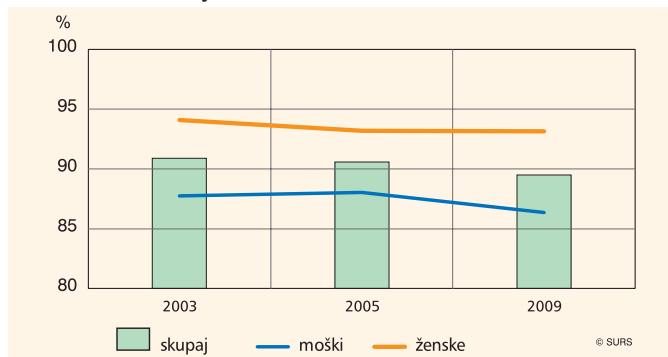
Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 22. 11. 2011)

■ Učenje vsaj enega tujega jezika je v osnovni šoli obvezno v vseh državah EU-27, razen na Irskem, učenje drugega tujega jezika pa je običajno izbirno. Pri učenju tujih jezikov „vodi“ Luksemburg; tam se

namreč na nižji stopnji obveznega izobraževanja učijo dveh tujih jezikov štiri petine vseh učencev, na višji stopnji pa vsi. Podobno velja tudi za tamkajšnje srednje poklicne in srednje strokovne šole.

2.2 Mladi pridobijo najmanj srednješolsko izobrazbo

Grafikon 15: Mladi (20–24 let) z najmanj srednješolsko izobrazbo, Slovenija

Vir: SURS

- V tem desetletju se bo povečalo povpraševanje po visoko usposobljeni in prilagodljivi delovni sili, ker se bo povečalo število delovnih mest, za katera bodo potrebni nova znanja in nove spretnosti.

V Sloveniji je delež mladih z najmanj srednješolsko izobrazbo med najvišjimi v Evropski uniji.

- Do leta 2020 naj bi se delež delovnih mest v EU-27, za katera se bo zahtevala visoka izobrazba, zvišal s 25,1 % na 31,3 % vseh delovnih mest, število delovnih mest, za katera se zahteva srednješolska izobrazba, pa se bo zvišalo z 48,3 % na 50,1 %.

- Obenem naj bi se delež delovnih mest, za katera se zahtevajo nižje stopnje izobrazbe, kljub 10 milijonom novih delovnih mest zmanjšal s 26,2 % na 18,5 %.
- Za večino nefizičnih poklicev, za katere se zahteva kvalifikacija, bodo potrebni visoko kvalificirani delavci. V teh poklicih se bodo vse pogosteje zaposlovali delavci s srednješolsko izobrazbo.
- V Sloveniji je delež mladih z najmanj srednješolsko izobrazbo (skoraj 90 %) med najvišjimi v Evropski uniji. V 2010 smo nekoliko zaostajali le za Slovaško, Češko republiko in Poljsko (za 2–4 odstotne točke). Precejšnje pa so bile razlike med spoloma: delež žensk s tako izobrazbo je bil večji od deleža moških.

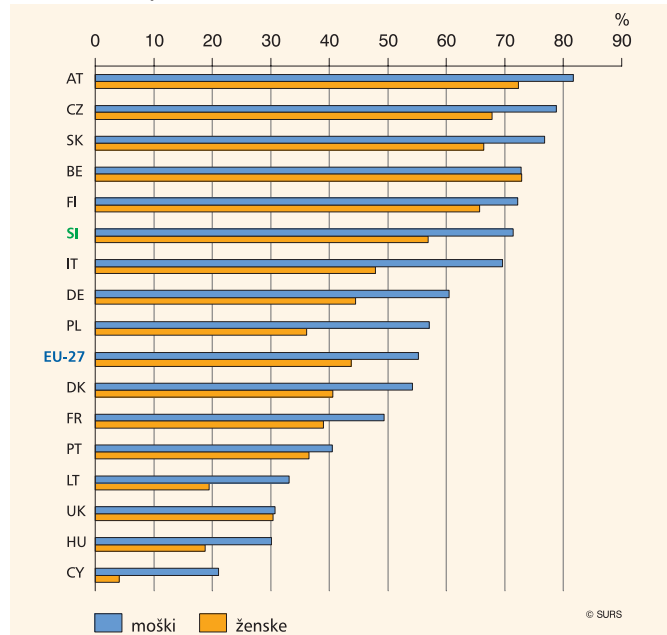
Tabela 5: Mladi (20–24 let) z najmanj srednješolsko izobrazbo, izbrane države EU-27

	2000	2005	2010
Slovenija	88,0	90,5	89,1
Povprečje EU-27	76,6	77,5	79,0
Države z nizkimi deleži			
Španija	66,0	61,8	61,2
Portugalska	43,2	49,0	58,7
Malta	40,9	53,7	53,3
Države z visokimi deleži			
Slovaška	94,8	91,8	93,2
Češka republika	91,2	91,2	91,9
Poljska	88,8	91,1	91,1

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 1. 2. 2012)

2.3 Poklicno in strokovno izobraževanje

Grafikon 16: Dijaki, vključeni v začetno poklicno izobraževanje¹⁾, med vsemi vključenimi v srednješolsko izobraževanje, izbrane države EU-27, 2009

1) Začetno poklicno izobraževanje v Sloveniji vključuje nižje in srednje poklicno izobraževanje ter srednje strokovno izobraževanje.

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 1. 2. 2012)

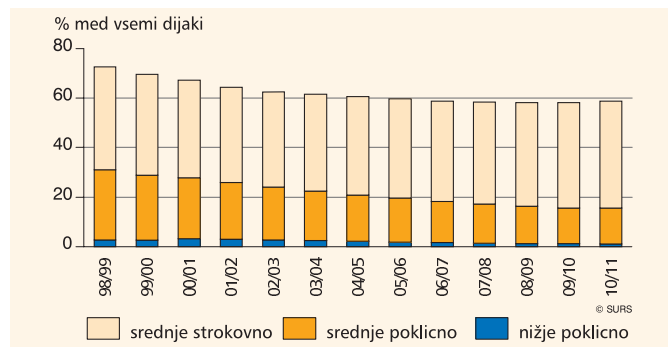
■ Maja 2010 je Evropski parlament (EP) izdal resolucijo o ključnih kompetencah; ta v poglavju o poklicnem izobraževanju in usposabljanju poudarja, da je kakovostno poklicno izobraževanje in usposabljanje bistveno za zagotavljanje novih strokovnjakov in za pridobivanje novih znanj in spretnosti za nova delovna mesta. Pri tem bi bilo treba posebno pozornost nameniti razširitvi učenja na delovnem mestu in vaještvi. Učenje na delovnem mestu bi bilo treba urediti tudi za mlade diplomante (na podlagi sporazumov med univerzami in podjetji).

■ V večini držav je bilo v letu 2009 v začetno poklicno izobraževanje vpisanih več moških kot žensk, le v Združenem kraljestvu in v Belgiji je bilo število moških in žensk precej izenačeno. Največji delež moških, vpisanih v začetno poklicno izobraževanje, med vsemi moškimi v srednješolskem izobraževanju je bil tedaj v Avstriji (več kot 80 %), najmanjši pa na Cipru (nekaj več kot 20 %). V Sloveniji je bilo v začetno poklicno izobraževanje vključenih 71 % vseh v srednješolsko izobraževanje vpisanih moških in 57 % vseh v srednješolsko izobraževanje vpisanih žensk.

■ EP poudarja, da je treba še naprej prenavljati programe poklicnega izobraževanja, jih narediti za mlade privlačnejše, izboljšati je treba prehodnost med srednjim poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem ter višjim in visokim šolstvom, poudarja pa tudi vidik vseživljenjskega učenja.

Programi poklicnega izobraževanja morajo postati za mlade privlačnejši.

Grafikon 17: Dijaki, vključeni v nižje in srednje poklicno ter srednje strokovno izobraževanje, Slovenija

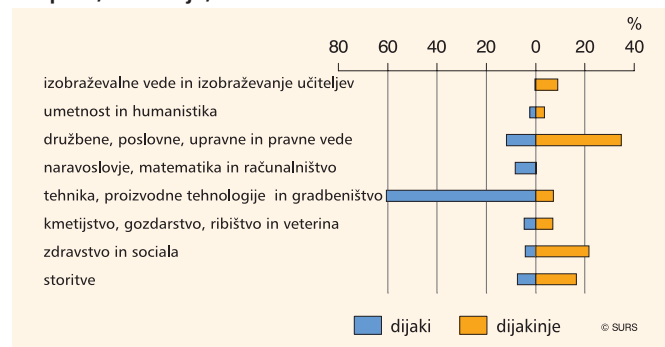

Vir: SURS

■ V Sloveniji delež dijakov, vpisanih v „poklicno“ srednješolsko izobraževanje, v nasprotju z deležem dijakov, vpisanih v „splošno“ srednješolsko izobraževanje, že precej let upada. V šolskem letu 1998/99 je delež prvih znašal 72 %, v šolskem letu 2010/11 pa le še 58 %. Najbolj upada vpis v nižje (z 2,8 % na 1,1 %) in srednje poklicne programe (z 28,2 % na 14,5 %). Vse več mladih se odloči za srednje splošno izobraževanje zato, ker se jih vse več odloča za nadaljevanje šolanja; „vstopnica“ za vpis na vse programe terciarnega izobraževanja pa je le splošna matura; poklicna matura, s katero se konča šolanje v strokovnih programih, pa tega ne omogoča v celoti; kljub temu je vpis v te programe vsa leta stabilen (okrog 40 %), v zadnjih letih celo nekoliko narašča.

Zanimanje za šolanje v srednjem poklicnem izobraževanju izrazito upada.

Grafikon 18: Dijaki, ki so končali nižje in srednje poklicno ter srednje strokovno izobraževanje, po področjih izobraževanja¹⁾ in spolu, Slovenija, 2009

1) Klasifikacija KLASIUS-P.

Vir: SURS

■ Čeprav sta spola v srednješolskem izobraževanju številčno zastopana skoraj enako, pa se izbor področij poklicnega in strokovnega izobraževanja, na katera se vpisujejo dijaki, bistveno razlikuje od izbora področij, na katera se vpisujejo dijakinje. Govorimo lahko celo o izrazito „moških“ in izrazito „ženskih“ področjih. Kar 60 % vseh v poklicno in strokovno izobraževanje vpisanih dijakov najdemo na področju tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo; več kot dijakinji jih je tudi na področju naravoslovje, matematika in računalništvo. Dijakinje pa prevladujejo na področju izobraževalne vede, na področju družbene, poslovne, upravne in pravne vede ter na področju zdravstvo in sociala. Na ta področja je bilo v 2009 vpisanih kar 73 % izmed vseh v poklicno in strokovno izobraževanje vpisanih žensk.

2.4 Učno okolje in delovni pogoji učiteljev

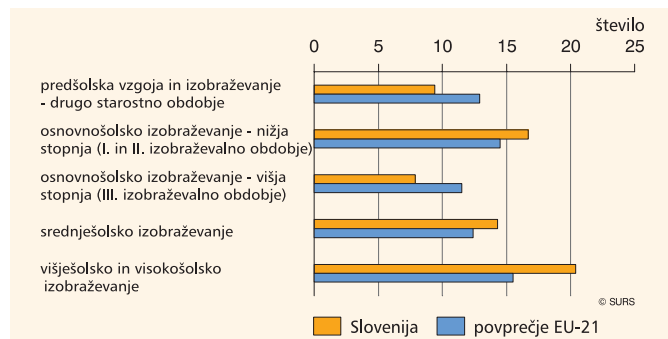
Tabela 6: Povprečni osnovnošolski in povprečni srednješolski učitelj, Slovenija, 2010

Povprečni osnovnošolski učitelj		Povprečni srednješolski učitelj	
Spol	ženski	Spol	ženski
Izobrazba	visokošolska univerzitetna (prejšnja)	Izobrazba	visokošolska univerzitetna (prejšnja)
Povprečna starost	43 let	Povprečna starost	44,3 leta
Povprečno letno neto število ur poučevanja (2009)	690	Povprečno letno neto število ur poučevanja (2009)	633
Povprečno število učencev, ki so mu dodeljeni	12	Povprečno število dijakov, ki so mu dodeljeni	14,3
Povprečna mesečna bruto plača ¹⁾	2.046 EUR	Povprečna mesečna bruto plača ¹⁾	2.224 EUR

1) Podatki o povprečni mesečni bruto plači sočasni. Upoštewane so plače učiteljev, ki so bili zaposleni celo leto pri istem delodajalcu s polnim delovnim časom.
Vira: SURS, OECD

- Kakovost poučevanja in vodenja v šolah sta najpomembnejša notranja dejavnika, s katerima se da pojasniti uspeh učencev. Da bi bili učitelji kos zahtevam družbe znanja, potrebujejo nove kompetence; med temi so najpomembnejše: usposobljenost za pripravo učencev na vseživljenjsko učenje, usposobljenost za uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, visoka strokovna usposobljenost in izpopolnjevanje lastne profesionalnosti.
- V Sloveniji je učiteljski poklic zlasti na nižjih ravneh izobraževanja domena žensk; podobno velja tudi za druge izbrane države članice EU-27. Na osnovnošolski ravni je med učnim osebjem štiri petine žensk, na srednješolski pa dve tretjini.
- Izobrazba osnovnošolskega in srednješolskega učitelja je visokošolska univerzitetna (prejšnja), saj je študij predmetnih učiteljev že leta 1987 iz višješolskega prerasel v visokošolskega, dve leti pozneje pa se je enako zgodilo s študijem razrednih učiteljev.
- Slovenski osnovnošolski učitelj je v povprečju star 43 let, srednješolski pa 44,3 leta. Sloveniji se, drugače kot v nekaterih evropskih državah, še ni treba ukvarjati s problemom staranja učiteljskega kadra, saj je med osnovnošolskimi učitelji le četrtnina starejših od 50 let, med srednješolskimi pa nekaj manj kot tretjina.
- Povprečno letno neto število ur poučevanja je primerljivo s povprečjem v izbranih državah članicah EU-27.

Grafikon 19: Število otrok, učencev, dijakov, študentov na učitelja¹⁾, Slovenija in povprečje EU-21, 2009

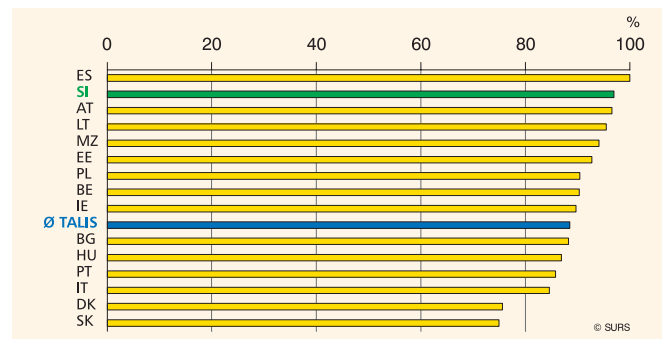

1) Izračuni temeljijo na preračunu v ekvivalent polne učne oz. delovne obremenitve.
Vir: OECD

■ Razmerje število učencev (dijakov, študentov) na učitelja, skupaj s povprečnim delovnim časom učiteljev in učenčev učno obveznostjo, sodi med dejavnike, ki kažejo na velikost učiteljske delovne sile v državi. Po vrednosti razmerja število učencev na učitelja se države EU-21 (po podatkih iz 2009) najbolj razlikujejo pri predšolski vzgoji (od 5,5 otroka na učitelja na Danskem, do 19,7 otroka na učitelja v Franciji) ter na višji stopnji osnovnega izobraževanja (od 7,5 otroka na učitelja na Portugalskem do 16,1 otroka na učitelja v Združenem kraljestvu).

■ V Sloveniji je razmerje število otrok na učitelja zelo ugodno v predšolskem izobraževanju (pod 10) in na višji stopnji osnovnošolskega izobraževanja. Razmerje število višješolskih in visokošolskih študentov na učitelja pa ni ugodno (nad 20).

Grafikon 20: Udeležba osnovnošolskih učiteljev¹⁾ v programih strokovnega izpopolnjevanja, izbrane države EU-27, 2008

1) Zajeti so učitelji predmetnega pouka.

Vir: PEI (raziskava TALIS, mednarodna raziskava poučevanja in učenja)

■ Strokovnemu izpopolnjevanju učiteljev in kakovosti pedagoškega procesa nasploh se v Sloveniji namenja precej pozornosti, saj se je po podatkih o udeležbi učiteljev pri strokovnem izpopolnjevanju Slovenija uvrstila v 2008 na drugo mesto (96,9 %), takoj za Španijo (tam so se v okviru različnih oblik strokovno izpopolnjevali prav vsi učitelji sodelujočih šol).

■ Najmanjši delež učiteljev, ki so sodelovali v kateri od oblik strokovnega izpopolnjevanja (v zadnjih 18 mesecih), je med izbranimi državami EU-27 izkazovala Slovaška (75 %), povprečje v EU-27 pa je znašalo 88,5 %.

Osnovnošolski učitelji se v velikem številu udeležujejo programov strokovnega izpopolnjevanja.

2.5 Sodobnejše in kakovostnejše terciarno (višješolsko in visokošolsko) izobraževanje

Tabela 7: Študenti terciarnega izobraževanja, Slovenija in EU-27

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Število študentov (SI)	91.494	99.214	101.458	104.396	112.228	114.794	115.944	115.445	114.391	114.873	107.134
Število študentov (EU-27)	14.595.132	15.161.054	15.607.168	16.071.639	16.342.307	18.775.041	18.876.681	19.037.163	18.832.740

... ni podatka

Vira: SURS, Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 23. 12. 2011)

Tabela 8: Diplomanti terciarnega izobraževanja, Slovenija in EU-27

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Število diplomantov (SI)	11.497	11.991	14.278	13.931	14.888	15.787	17.145	16.680	17.221	18.103	19.694
Število diplomantov (EU-27)	2.848.912	3.075.560	3.208.865	3.466.797	3.595.504	3.860.274	3.986.583	4.120.253	4.368.285	4.305.148	...

... ni podatka

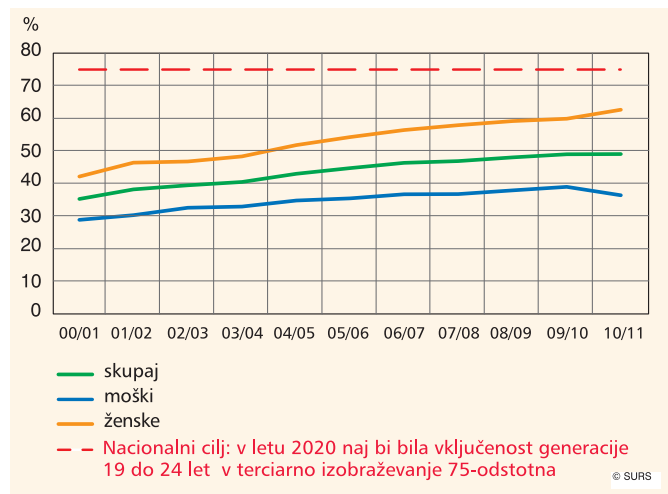
Vira: SURS, Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 23. 12. 2011)

■ V zadnjem desetletju se je število študentov, vpisanih v terciarno (višješolsko in visokošolsko) izobraževanje, v Sloveniji precej povečalo; v študijskem letu 2002/03 je prvič preseglo 100.000; v 2008/09 jih je bilo vpisanih za četrtno več kot v 2000/01, nato pa v 2010/11 spet nekaj manj.

■ Tudi v drugih državah EU-27 se je število študentov najbolj povečalo v prvi polovici preteklega desetletja. Rast se je v zadnjih nekaj letih upočasnila, vseeno pa se število študentov počasi približuje številki 20 milijonov.

■ Tudi število diplomantov terciarnega izobraževanja narašča precej hitro – v letu 2010 smo v Sloveniji pridobili skoraj 20.000 novih diplomantov višjega strokovnega in visokošolskega študija ali 8.000 (71 %) več kot v letu 2000. Število diplomantov naglo narašča tudi drugod po Evropi (v letu 2009 je bilo novih diplomantov terciarnega študija 50 % več kot leta 2000); izrazito narašča predvsem na Češkem, na Slovaškem in v Romuniji (v povprečju jih je vsako leto več kot 10 % več kot leto poprej).

Grafikon 21: Prebivalstvo (19–24 let), vključeno v terciarno izobraževanje, Slovenija

Vir: SURS

- Ob koncu leta 2000 je bilo med prebivalci Slovenije 181.000 19–24-letnikov (mladih), to je skupina, ki je najbolj množično vključena v terciarno (višješolsko in visokošolsko) izobraževanje.

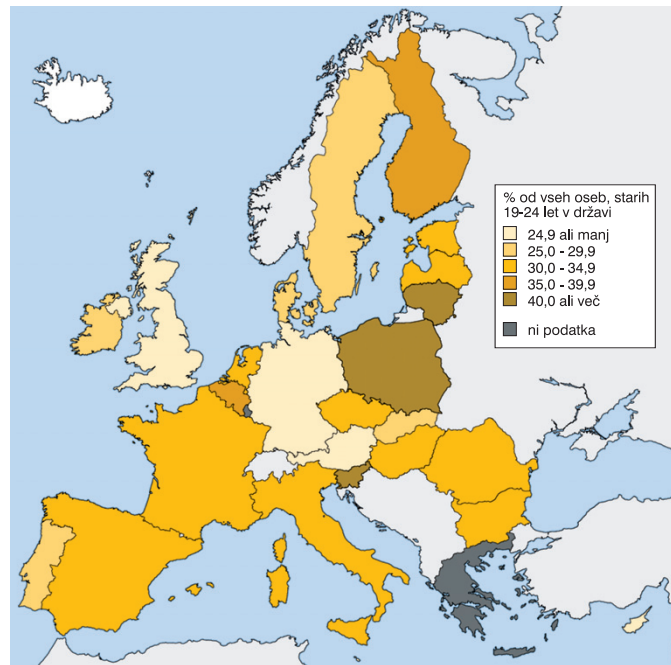
- V študijskem letu 2000/01 je bilo v programe terciarnega izobraževanja vključenih 35 % prebivalcev te starostne skupine. V zadnjem desetletju se je ta starostna skupina prebivalcev precej zmanjšala – konec leta 2010 jih je bilo okoli 150.000.

- V študijskem letu 2010/11 je bila v terciarno izobraževanje vključena že skoraj polovica te skupine prebivalcev. Po Nacionalnem programu visokega šolstva naj bi se ta delež v letih 2011–2020 povečal na 75 %.

- Slovenija je po deležu prebivalcev v starosti 19–24 let, vključenih v višje- in visokošolsko izobraževanje, prva med državami članicami EU-27. V študijskem letu 2008/09 je bilo pri nas v izobraževanje na tej ravni vključenih 48 % predstavnikov tipične generacije mladih, v EU-27 pa povprečno 30 %.

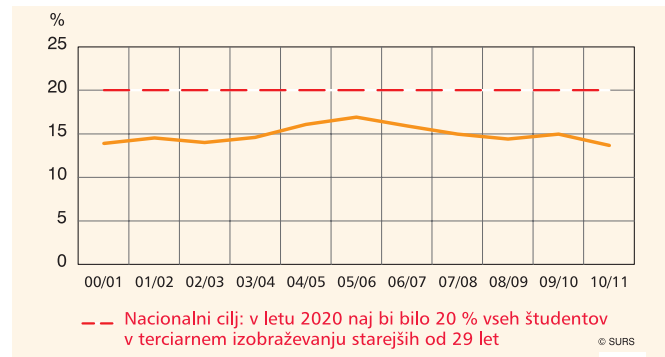
*Polovica mladih
je vključena v višje strokovno ali
visokošolsko izobraževanje.*

Karta 1: Mladina (19–24 let), vključena v terciarno izobraževanje, države članice EU-27, 2008/09

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 10. 1. 2012)

Grafikon 22: Študenti, stari več kot 29 let, vključeni v terciarno izobraževanje, Slovenija

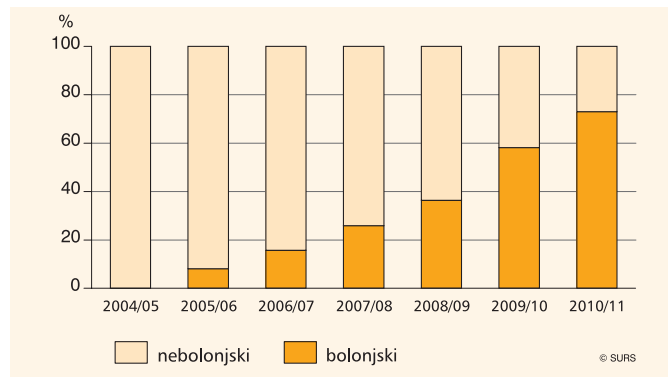

Vir: SURS

■ Slovenija si je v okviru vseživljenjskega učenja postavila cilj, da bo v tem desetletju omogočila lažji dostop do višje- in visokošolskega izobraževanja tudi starejšim generacijam. Do leta 2020 naj bi bilo 20 % vseh študentov v terciarnem izobraževanju starih več kot 29 let. Med letoma 2000 in 2005 je delež toliko starih študentov vztrajno naraščal, in v študijskem letu 2005/06 jih je bilo skoraj 17 %; nato se je trend obrnil in v študijskem letu 2010/11 je ta delež spet padel pod 14 %.

Po deležu mladih v terciarnem izobraževanju je Slovenija prva med državami EU-27.

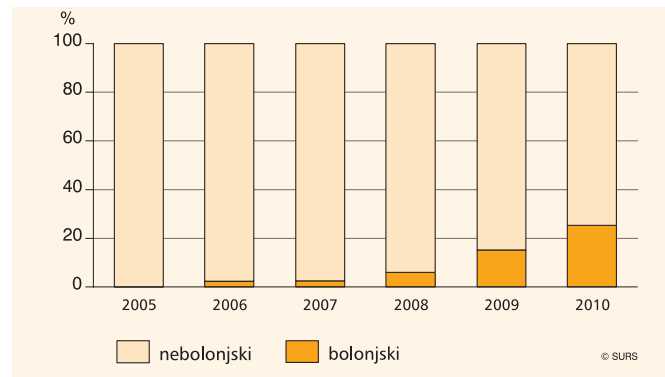
Grafikon 23: Študenti, vpisani v bolonjske in 'predbolonjske' visokošolske študijske programe, Slovenija

Vir: SURS

■ V visokošolske študijske programe, prenovljene v skladu z bolonjsko reformo, so se prvi študenti vpisali v študijskem letu 2005/06. Od takrat je delež t. i. bolonjskih študentov vsako leto opazno večji. V študijskem letu 2009/10, ko se v stare študijske programe ni bilo več mogoče na novo vpisati, so bili študenti bolonjskih študijskih programov prvič v večini, v študijskem letu 2010/11 pa so bile v bolonjske programe vpisane že tri četrtine študentov.

Grafikon 24: Diplomanti, ki so končali bolonjske in 'predbolonjske' visokošolske študijske programe, Slovenija

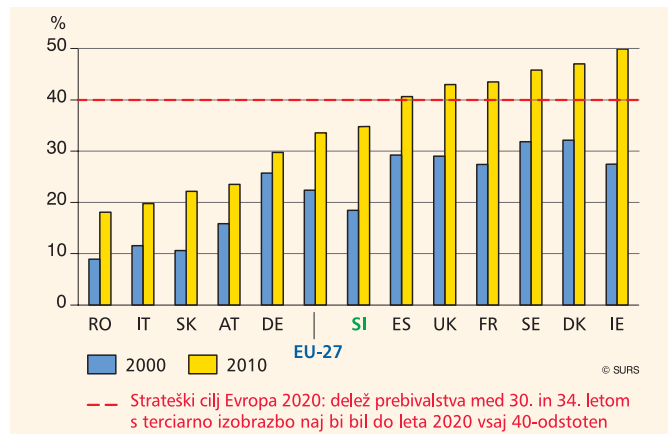

Vir: SURS

■ Na koncu leta 2005 so se pojavili tudi že prvi diplomanti, ki so končali visokošolski študijski program, prilagojen bolonjski deklaraciji. V letu 2010 je bilo med diplomanti takih, ki so zaključili bolonjske študijske programe, že četrtina.

V prejšnjem letu so bile v bolonjske študijske programe vpisane tri četrtine vseh študentov, četrtina med diplomanti pa je bolonjski program že končala.

Grafikon 25: Prebivalci (30–34 let) s terciarno izobrazbo, izbrane države EU-27

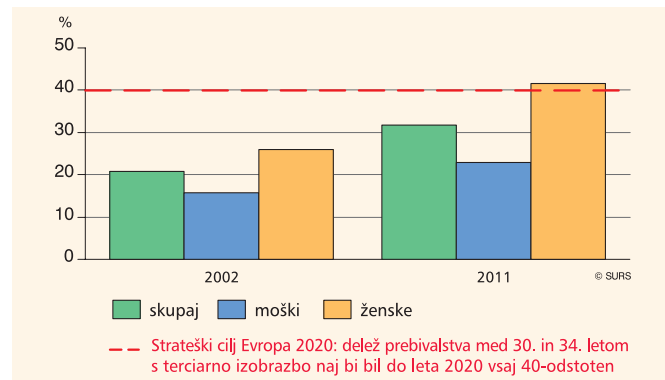

Vir: Eurostat (LFS, <http://ec.europa.eu/eurostat>, 10. 1. 2012)

■ Eden izmed petih glavnih ciljev razvojne strategije Evropa 2020 je povečati med prebivalci, starimi 30–34 let, delež tistih z doseženo terciarno izobrazbo na vsaj 40 %. Trend rasti omenjenega deleža nakazuje, da je zastavljeni cilj dosegljiv; v zadnjih 10 letih se je namreč ta delež v državah članicah EU-27 dvignil z 22 % (v letu 2000) na 33 % (v letu 2010), še več, 13 držav je mejo 40 % celo že doseglo. Še vedno pa v precej državah ta delež ne dosega niti 30 %.

■ Slovenija se je v letu 2010 po deležu prebivalcev, starih 30–34 let, ki imajo vsaj višješolsko izobrazbo (ta je znašal 35 %), uvrstila malo nad povprečje EU-27.

Grafikon 26: Prebivalci (30–34 let) s terciarno izobrazbo, Slovenija

Vir: SURS, Popisa prebivalstva 2002 in 2011

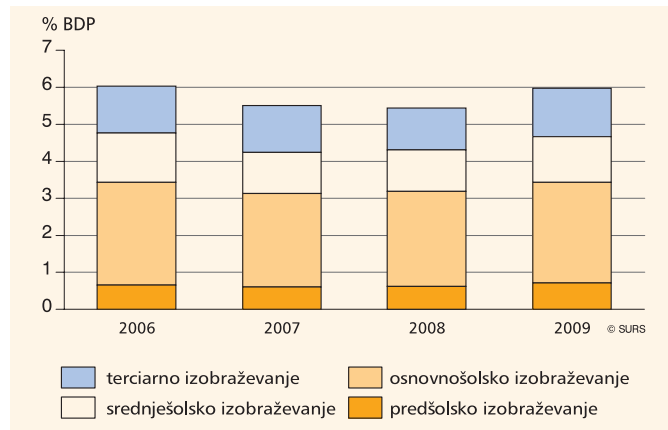
■ Po podatkih iz registrskega popisa prebivalstva je v začetku leta 2011 doseglo terciarno (višješolsko ali visokošolsko) izobrazbo 31,7 % prebivalcev v skupini 30–34 let. Ženski del te populacije je mejo 40 % presegel že v letu 2011 (41,5 %), moški del pa je z 22,9 % še precej zaostajal.

*Med 30–34-letniki
ima vsaj višješolsko izobrazbo 23 % moških
in 42 % žensk.*

■ Ob popisu prebivalstva 2002 je ta delež v Sloveniji znašal 20,8 %. Če bo rast tako hitra tudi v tem desetletju, bo Sloveniji najbrž uspelo doseči zastavljeni cilj.

2.6 Vlaganja v izobraževalne ustanove

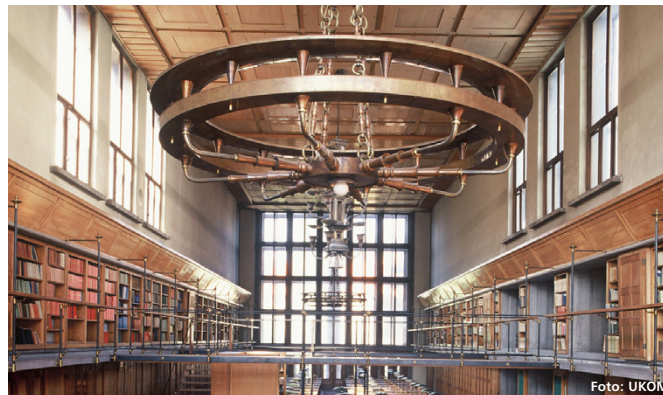
Grafikon 27: Skupni izdatki za izobraževalne ustanove, izraženi z deležem BDP, po ravneh izobraževanja, Slovenija

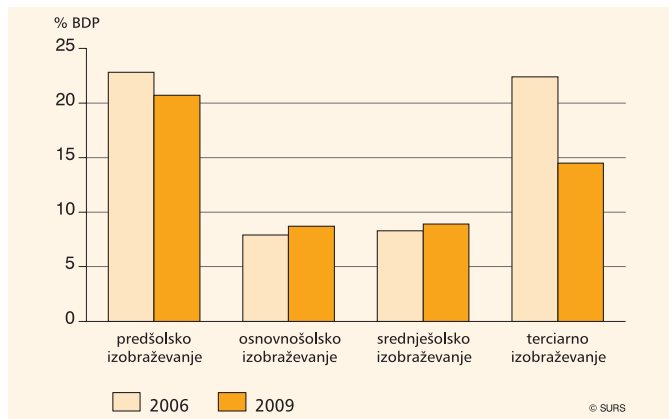
Delež izdatkov v BDP se je v letu 2009 v primerjavi z letoma 2007 in 2008 najbolj povečal za ustanove terciarnega in srednješolskega izobraževanja.

■ Skupni (tj. javni in zasebni) izdatki za izobraževalne ustanove (poučevalne izobraževalne ustanove - vrtce, šole, fakultete ... in nepoučevalne izobraževalne ustanove - MŠŠ, MVZT ..., v delu, ki se nanaša na formalno izobraževanje) so v letu 2009 znašali 2.112 milijonov EUR. Njihov delež v BDP se je s 5,44 % v letu 2008 povečal do leta 2009 na 5,98 %, v primerjavi z letom 2006 pa je ostal na približno enaki ravni.

■ Izdatki za izobraževalne ustanove, izraženi z deležem BDP, so se v letu 2009 v primerjavi z letom 2008 povečali na vseh ravneh izobraževanja, najbolj na ravni terciarnega izobraževanja (z 1,13 % na 1,30 % BDP) in srednjega izobraževanja (z 1,12 % na 1,23 % BDP), predvsem na račun povečanja javnih izdatkov.

Grafikon 28: Zasebni izdatki med vsemi izdatki za izobraževalne ustanove po ravneh izobraževanja, Slovenija

Vir: SURS

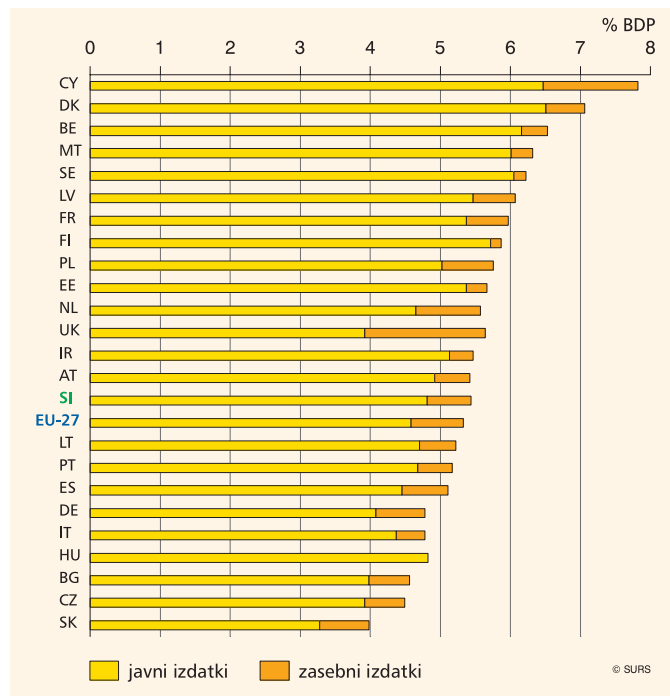
■ Več kot 11 % vseh izdatkov za izobraževalne ustanove (oz. 0,68 % BDP) je bilo v letu 2009 financiranih iz zasebnih virov (izdatki gospodinjstev in drugih zasebnih entitet, plačani neposredno izobraževalnim ustanovam, npr. izdatki za šolnine, malice, kosila, šolo v naravi, za nastanitev v dijaških in študentskih domovih ipd.). Preostalih, skoraj 89 % izdatkov za izobraževalne ustanove (5,26 % BDP) pa so predstavljali javni oz. proračunski izdatki na ravni države in občin.

■ Med zasebnimi izdatki sta bila tedaj, tako kot v preteklih letih, največja delež izdatkov za predšolsko izobraževanje, obsegal je več kot petino (21 %) vseh izdatkov za izobraževalne ustanove, in delež izdatkov za terciarno izobraževanje; ta je obsegal nekaj manj kot 15 % vseh izdatkov za izobraževalne ustanove.

Od leta 2006 dalje se povečuje delež javnih izdatkov in zmanjšuje delež zasebnih izdatkov za izobraževalne ustanove v BDP.

■ Delež zasebnih izdatkov med vsemi izdatki za izobraževalne ustanove se je od leta 2006, ko je znašal 12,7 % (oz. 0,76 % BDP), precej zmanjšal, predvsem na račun zmanjšanja obsega oziroma deleža zasebnih izdatkov za ustanove terciarnega izobraževanja. Na to zmanjšanje je pomembno vplivala ukinitve vpisov v stare magistrske programe (od študijskega leta 2008/09) in povečanje vpisa v programe 2. bolonjske stopnje (ti se za redno vpisane financirajo iz javnih sredstev). Delež zasebnih izdatkov se je zmanjšal tudi za predšolsko raven izobraževanja, precej zaradi spremembe zakonodaje, ki od leta 2008/09 zagotavlja brezplačen vrtec za drugega otroka.

Grafikon 29: Skupni izdatki za izobraževalne ustanove glede na vire sredstev, izbrane države EU-27, 2008

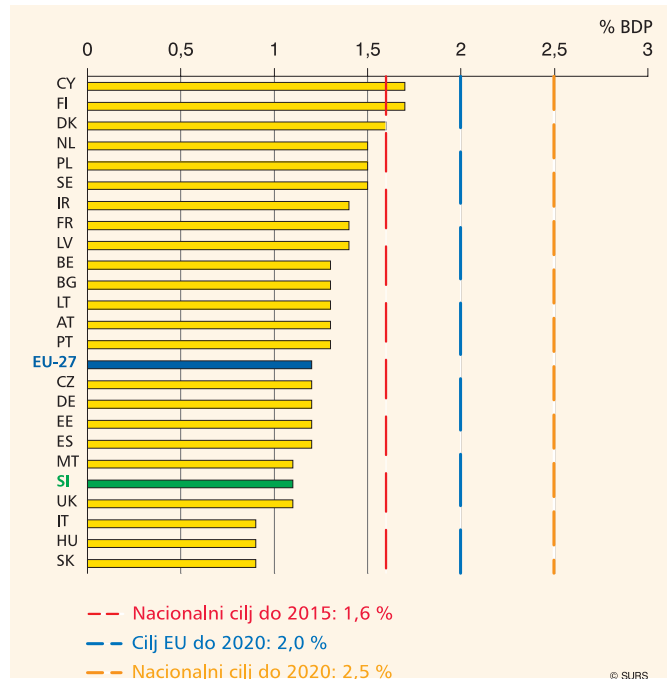
Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 3. 2. 2012)

■ Slovenija je bila v letu 2008 s 5,4-odstotnim deležem skupnih izdatkov za izobraževalne ustanove v BDP nekoliko nad povprečjem EU-27 (5,3 % BDP) in nekoliko pod povprečjem OECD (5,9 % BDP).

■ Zasebni izdatki za izobraževalne ustanove so v državah članicah EU v povprečju predstavljali 0,75 % BDP, v državah OECD pa 0,9 % BDP. Največji delež zasebnih izdatkov med skupnimi izdatki za izobraževalne ustanove sta v letu 2008 imela med državami članicami EU Združeno kraljestvo in Ciper (1,7 % oz. 1,4 % BDP), medtem ko je ta delež na Švedskem in tudi na Finskem znašal manj kot 0,2 % BDP. Slovenija se je z 0,63 % zasebnih izdatkov v BDP v letu 2008 uvrstila pod povprečje EU-27. (Upoštevati je treba, da primerjave zasebnih izdatkov med državami zaradi različne stopnje zajema tovrstnih izdatkov niso povsem zanesljive.)

Slovenija je bila v letu 2008 po deležu skupnih izdatkov za izobraževalne ustanove v BDP nekoliko nad povprečjem EU-27; če upoštevamo le delež zasebnih izdatkov, pa je bila nekoliko pod tem povprečjem.

Grafikon 30: Skupni izdatki za izobraževalne ustanove terciarnega izobraževanja, izbrane države EU-27, 2008

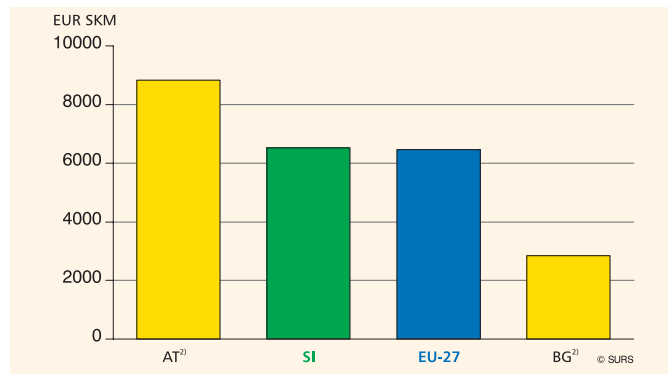
Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 3. 2. 2012)

- V letu 2008 je znašal delež skupnih (javnih in zasebnih) izdatkov za izobraževalne ustanove terciarnega izobraževanja v BDP v državah članicah EU-27, podobno kot v preteklih letih, 1,2 %. To je manj od povprečja držav OECD (1,5 % BDP) in tudi precej pod začrtanim ciljem EU do leta 2020; do takrat naj bi ta delež znašal 2,0 % BDP.

Povprečni delež skupnih izdatkov za izobraževalne ustanove terciarnega izobraževanja v BDP je bil v državah članicah EU-27 in v Sloveniji v letu 2008 še daleč od začrtanih ciljev, ki naj bi bili doseženi do leta 2020.

- Največ sredstev za ustanove terciarnega izobraževanja, izraženih z deležem BDP, sta v letu 2008 namenili Ciper in Finska, in sicer 1,7 % BDP; manj kot 1 % BDP pa so za to namenile Italija, Madžarska in Slovaška. Tudi Slovenija se je z 1,1-odstotnim deležem izdatkov za izobraževalne ustanove v BDP v letu 2008 uvrstila v spodnji del lestvice držav EU-27, medtem ko je ta delež v letu 2009, kot omenjeno, znašal že 1,3 % BDP. Slovenija si je sicer glede vlaganj v terciarno izobraževanje (v predlogu Nacionalnega programa visokega šolstva 2011–2020) zastavila še višje cilje kot EU-27, in sicer naj bi bilo do leta 2015 za ustanove terciarnega izobraževanja zagotovljenih 1,6 % BDP (od tega 1,3 % BDP iz proračunskih sredstev), do leta 2020 pa skupaj 2,5 % BDP (od tega 2,0 % BDP iz proračunskih virov).

Grafikon 31: Skupni izdatki¹⁾ za izobraževalne ustanove na udeleženca, Slovenija, povprečje EU-27, 2008

1) Izračun temelji na preračunu v ekvivalent polne učne obremenitve udeleženca/študenta.

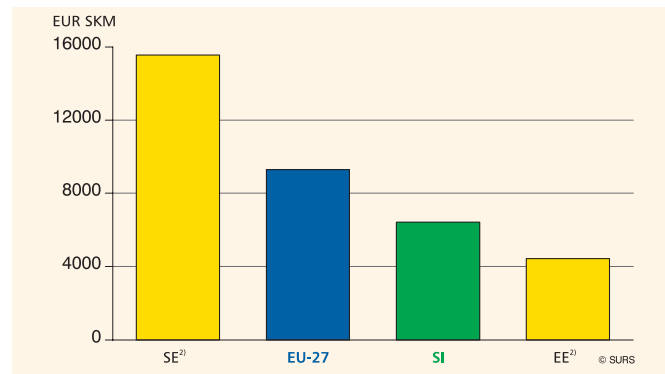
2) Državi z najnižjimi in z najvišjimi izdatki na udeleženca.

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 3. 2. 2012)

■ Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca, merjeni v standardih kupne moči v EUR (EUR SKM) so na mednarodni ravni pogosto uporabljeni kot eden od kazalnikov kakovosti izobraževanja in hkrati kot kazalnik vlaganj v izobraževanje posameznika, vključenega v izobraževanje.

■ V večini držav EU-27 so bili v letu 2008 ti izdatki na udeleženca na vseh ravneh izobraževanja skupaj med 6.000 in 7.000 EUR SKM. To velja tudi za Slovenijo, in sicer se je s 6.529 EUR SKM na udeleženca

Grafikon 32: Skupni izdatki¹⁾ za izobraževalne ustanove terciarnega izobraževanja na udeleženca, Slovenija, povprečje EU-27, 2008

1) Izračun temelji na preračunu v ekvivalent polne učne obremenitve udeleženca/študenta.

2) Državi z najnižjimi in z najvišjimi izdatki na udeleženca.

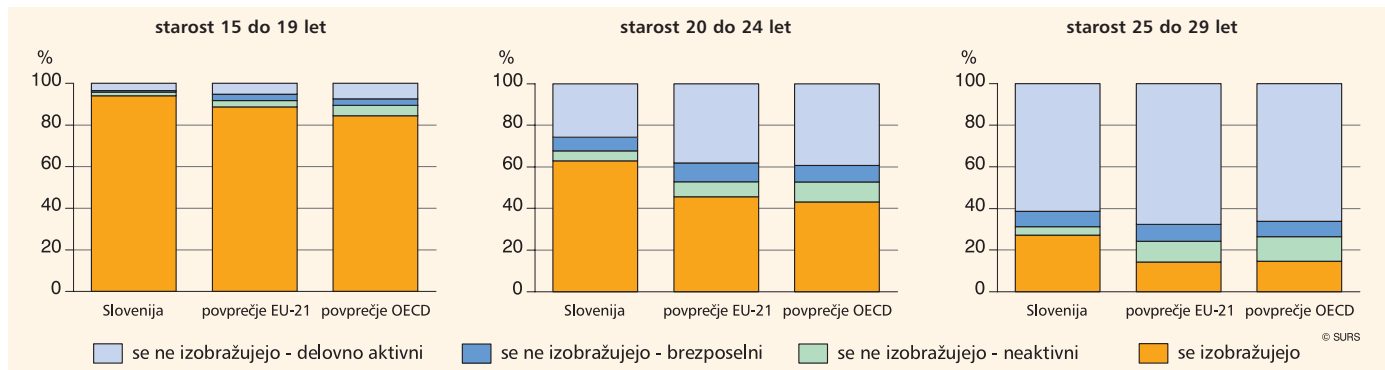
Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 3. 2. 2012)

uvrstila nekoliko nad povprečje EU-27 (6.459 EUR SKM). V obdobju 2001 do 2008 so se v Sloveniji izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca v EUR SKM povečali, rast pa je bila večja kot v EU-27.

■ Po višini izdatkov za ustanove terciarnega izobraževanja na udeleženca (ti so v letu 2008 znašali 6.441 EUR SKM) pa je Slovenija – kot že pretekla leta – precej zaostajala za povprečjem EU-27 (9.296 EUR SKM v letu 2008).

2.7 Prehod iz izobraževanja na trg dela ali kje so mladi od 15. do 29. leta starosti

Grafikon 33: Mladi od 15. do 29. leta starosti glede na izobraževanje in delovni status, Slovenija, povprečje OECD in povprečje EU-21, 2009

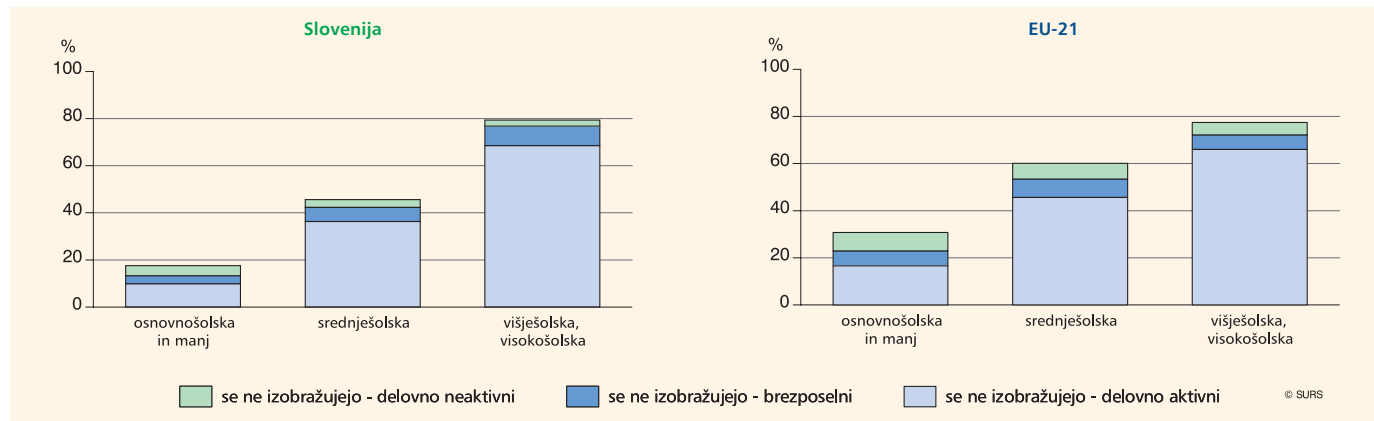

Vir: OECD

- Izobraževanje in trg dela sta nujno povezani dejavnosti in obe bistvenega pomena na nacionalni in lokalni ravni. Za večino mladih prehod na trg dela ni lahek, še posebej pa je težko, če se mlad človek znajde na njem kot brezposelna oseba.
- Ker se mladi v Sloveniji vse bolj vključujejo v srednješolsko izobraževanje, je bilo v letu 2009 le malo prebivalcev od 15. do 19. leta starosti, ki bi bili zunaj izobraževalnega sistema. Izobraževalo se je kar 94 % mladih v tej starostni skupini; to je celo nekoliko več od povprečij EU-21 in OECD. V ta delež so bili vključeni tudi tisti mladi, ki so bili hkrati v izobraževalnem sistemu in na trgu dela kot zaposleni.
- Med mladimi v Sloveniji v starostni skupini 20–24 let je bilo v letu 2009 še vedno vključenih v izobraževanje 63 %, med mladimi v starostni skupini 25–29 let pa jih je bilo 27 %.

Ker mladi v Sloveniji ostajajo zelo dolgo v izobraževanju, vstopajo na trg dela pozneje kot povprečni državljani EU-21.

Grafikon 34: Mladi od 15. do 29. leta starosti, ki se ne izobražujejo, po delovnem statusu in izobrazbi, Slovenija in povprečje EU-21, 2009

Vir: OECD

■ Kazalnik prikazuje vpliv dosežene izobrazbe na delovni status mladih (15–29 let), ki niso več v izobraževalnem sistemu.

■ Podatki za Slovenijo kažejo, da mladi z dokončano višjo ali visoko šolo v zadnjih letih najtežje najdejo zaposlitev. V današnjem času se človeški kapital razvija hitreje, pogosto ne oziraje se na realne potrebe na trgu dela. Srečujemo se s pojavom previsoke izobraženosti glede na potrebe na trgu dela.

Mladi z dokončano višješolsko in visokošolsko izobrazbo vse težje najdejo zaposlitev.

■ Delež brezposelnih in delovno neaktivnih pri mladih je bil v državah EU-21 v letu 2009 najvišji med mladimi z dokončano srednješolsko izobrazbo (14,5 %), v Sloveniji pa med mladimi z dokončano višješolsko ali visokošolsko izobrazbo (10,8 %).

3 PRAVIČNOST IN SOCIALNA VKLJUČENOST V IZOBRAŽEVANJU

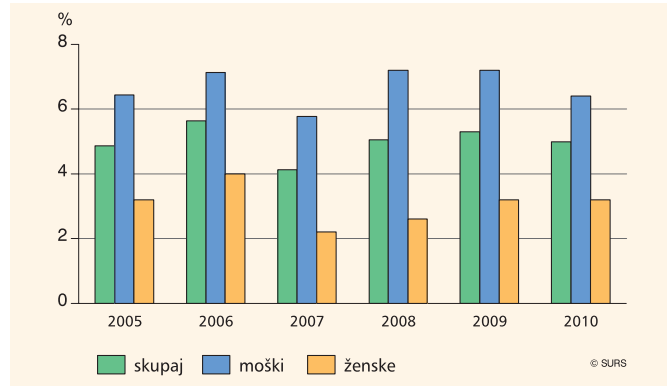
Znanje, izobrazba in osebnostne lastnosti so najpomembnejši dejavniki pri preprečevanju revščine in socialne izključenosti.

Sistemi izobraževanja in usposabljanja naj bi zagotovili, da vsi učenci, tudi tisti iz okolja z omejenimi možnostmi, tisti s posebnimi potrebami in selivci (migranti), dokončajo izobraževanje, po potrebi tudi v okviru „druge priložnosti za izobraževanje“ in posamezniku prilagojenega učenja. Temeljna vloga izobraževalnih ustanov je, da vso svojo pozornost usmerijo v razvoj individualnih zmožnosti učencev, upoštevajoč njihove razvojne značilnosti, in da sistematično dvigajo učenčevo samopodobo, motivacijo in ambicije.

Za majhno državo, kakršna je Slovenija, še posebno velja, da je dragocen prav vsak njen posameznik, vsak otrok s svojimi potenciali in zmožnostmi.

3.1 Pravičnost

Grafikon 35: Zgodnja opustitev izobraževanja in usposabljanja¹⁾²⁾, Slovenija

1) Prebivalci od 18. do 24. leta z dokončano največ osnovno šolo, ki niso vključeni v nobeno obliko izobraževanja.

2) Podatki za ženske so manj natančni.

Vir: SURS (ADS)

- Mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, sodijo med izobrazbeno prikrajšano populacijo. Zanje je značilno, da so pogosteje izpostavljeni tveganju revščine in socialne izključenosti.
- Mladih, ki zgodaj opuščajo izobraževanje, v Sloveniji ni veliko, okrog 5 %, precejšnje pa so razlike v podatkih za moške in ženske.
- Cilj strategije Evropa 2020 je, da delež tistih, ki zgodaj opustijo izobraževanje, naj ne bi presegli 10 %, po nacionalni strategiji pa ne 5 %.

Tabela 9: Zgodnja opustitev izobraževanja, izbrane države EU-27 %

	2000	2008	2009
Slovenija	...	5,1	5,3
Povprečje EU-27	17,6	14,9	14,4
Države z nizkimi deleži			
Slovaška	...	6,0	4,9
Poljska	...	5,0	5,3
Češka republika	...	5,6	5,4
Države z visokimi deleži			
Malta ¹⁾	54,2	39,0	36,8
Portugalska	43,6	35,4	31,2
Španija	29,1	31,9	31,2

... ni podatka

1) Začasni podatki.

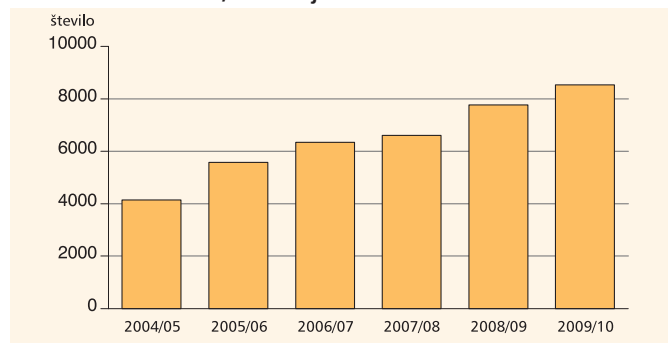
Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 17. 10. 2011)

- Problem zgodnje opustitve izobraževanja je za Evropo precej težji kot za Slovenijo, saj je ta delež v kar 19 državah EU-27 večji od 10 %.
- Deleži mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje, so bili v 2009 največji na Malti, na Portugalskem in v Španiji (31–36 %), najmanjši pa na Slovaškem, v Češki republiki, v Sloveniji in na Poljskem (4–6 %).

V Sloveniji je delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje, v primerjavi s povprečjem EU-27 zelo nizek.

3.2 Socialna vključenost

Grafikon 36: Vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redno osnovno šolo, Slovenija

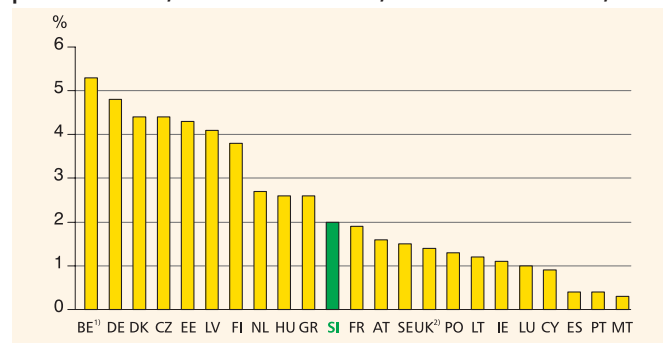

Vir: SURS

- V izobraževanju je vedno nekaj otrok, ki so drugačni od povprečja. V zgodovini se je izoblikovalo več modelov za to, kako drugačnost vključiti v pouk. V zadnjem času se vedno bolj poudarja inkluzivni pristop (prilagoditev šolskega sistema in učnega okolja do te mere, da lahko vsi otroci optimalno razvijejo svoje potenciale).
- V Sloveniji se je začel inkluzivni pristop k izobraževanju uveljavljati postopoma. V šolskem letu 2004/05 so osnovne šole vključile v redne programe prvih 4.000 otrok s posebnimi potrebami, v letu 2009/10 se je njihovo število podvojilo (na 5,2 % vse osnovnošolske populacije).

Vse več otrok s posebnimi potrebami se vključuje v redno osnovno šolo.

Grafikon 37: Otroci s posebnimi potrebami, ki se izobražujejo v posebnih šolah, zavodih ali razredih, izbrane države EU-27, 2010

1) Podatki samo za flamsko govorečo skupnost.

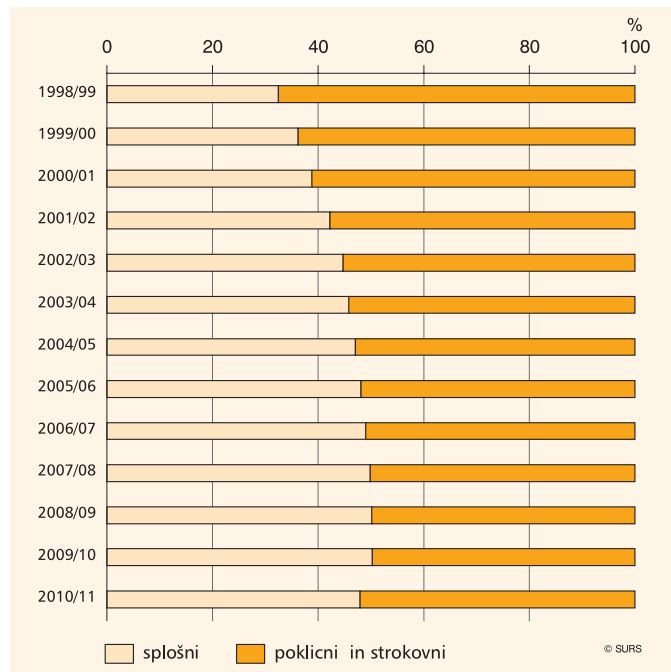
2) Podatki za Anglijo.

Vir: Agency for Development in Special Needs Education

- Vseh otrok s posebnimi potrebami ni mogoče vključiti v redno osnovno šolo. V letu 2010 je bilo v Sloveniji med otroki in mladostniki 2 % takih, ki so potrebovali intenzivnejše oblike pomoči ter več materialnih in drugih virov. Zanje je optimalno okolje doseženo takrat, ko se šolajo v posebnih ustanovah.
- Med izbranimi državami EU-27 so tedaj imele Češka republika, Danska, Nemčija in Belgija (flamsko govoreča skupnost) relativno visok delež osnovnošolske populacije (nad 4 %), ki so se šolali v posebnih ustanovah, najnižjega (pod 1 %) pa Malta, Portugalska in Španija.

3.3 Razlike med spoloma

Grafikon 38: Ženske, vpisane v programe srednješolskega izobraževanja, Slovenija

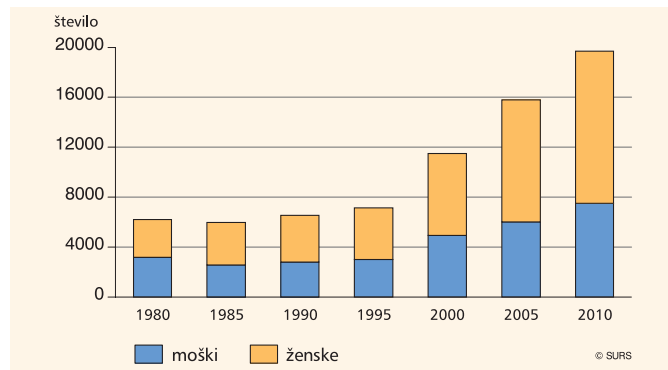
Vir :SURS

■ Sporočilo Komisije o EU 2020 poudarja, da je „stopnja zaposlenosti žensk še zlasti nizka“ (zaposlenih le 63 % žensk, moških pa 76 %) in da bodo za doseganje večjega sodelovanja delavcev potrebne politike za spodbujanje enakosti spolov. Politika izobraževanja in usposabljanja mora biti naravnana tako, da bo odpravila to vrzel na trgu dela in zagotovila trajnostno rast in socialno kohezijo. Zato poudarja pomembnost izobraževanja obeh spolov od najnižje možne starosti.

■ V Sloveniji se je delež žensk med vsemi vpisanimi v splošne in poklicne srednješolske programe do leta 2008/09 vztrajno nižal, šele zadnji dve leti so pokazala tudi dekleta nekoliko večje zanimanje za „poklicno“ izobraževanje. Razlog za to je verjetno težja zaposljivost deklet s srednjo strokovno izobrazbo v primerjavi s fanti, zato se dekleta v večjem številu odločijo za vpis v gimnazijo in nato za nadaljevanje šolanja.

*Ženske se raje odločajo
za srednje splošno izobraževanje
kot za poklicno ali strokovno.*

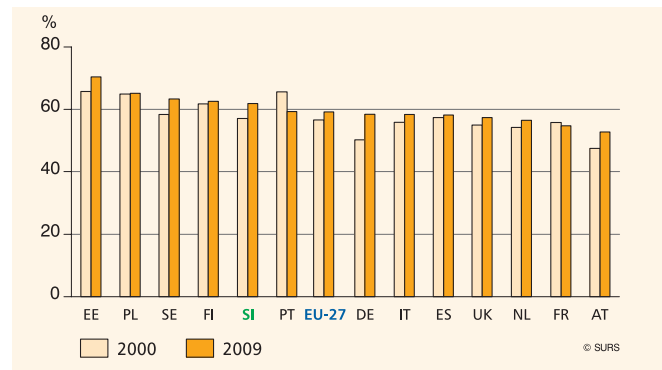
Grafikon 39: Diplomanti terciarnega izobraževanja po spolu, Slovenija

Vir: SURS

■ Delež oseb, vključenih v terciarno (višješolsko in visokošolsko) izobraževanje, se je v Sloveniji v zadnjih letih precej povečal, še posebej pri ženskem delu populacije. Še izrazitejše je bilo povečanje deleža žensk med diplomanti terciarnega izobraževanja. Tehnica se je na stran žensk prevesila okrog leta 1980; od takrat je delež žensk pospešeno naraščal. Število moških med diplomanti se je v zadnjih tridesetih letih povečalo za 135 %, število diplomantk pa kar za 300 %. V letu 2010 je bilo med diplomanti že skoraj dve tretjini žensk.

Grafikon 40: Ženske med diplomanti terciarnega izobraževanja, izbrane države EU-27

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 23.12. 2011)

■ Podobno se je delež žensk povečal tudi v večini drugih evropskih držav. V letu 2009 je bilo med diplomanti terciarnega izobraževanja v EU-27 v povprečju 60 % predstavnic ženskega spola. Največ diplomantk med vsemi diplomanti so imeli v Estoniji, že več kot 70 %, najmanj pa v Avstriji (tam je bilo razmerje med spoloma skoraj izenačeno).

Med slovenskimi diplomanti terciarnega izobraževanja je že dve tretjini žensk.

Tabela 10: Diplomanti terciarnega izobraževanja po področjih izobraževanja (ISCED 97) in spolu, Slovenija in EU-27, 2009

	SI		EU-27	
	diplomanti	ženske med diplomanti %	diplomanti	ženske med diplomanti %
SKUPAJ	18.103	61,8	4.305.148	59,2
Izobraževanje	1.421	86,8	405.938	78,7
Umetnost in humanistika	1.120	70,9	498.521	68,5
Družbene vede, poslovne vede in pravo	8.704	70,0	1.525.157	61,8
Znanost, matematika in računalništvo	803	36,0	393.068	40,3
Tehnika, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništvo	2.434	21,7	551.930	26,2
Kmetijstvo in veterina	452	58,6	71.665	48,2
Zdravstvo in sociala	1.359	82,3	661.488	76,2
Storitve	1.810	48,2	179.474	52,4

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 23. 12. 2011)

- Diplomantke so bile v letu 2009 z največjim deležem zastopane med diplomanti s področij izobraževanje ter zdravstvo in sociala, in sicer z več kot 80 %.
- Močno so prevladovali tudi med diplomanti s področij umetnost in humanistika ter družboslovne vede, poslovne vede in pravo (s 70 %).

Moške bolj zanimata naravoslovje in tehnologija, ženske pa družboslovje.

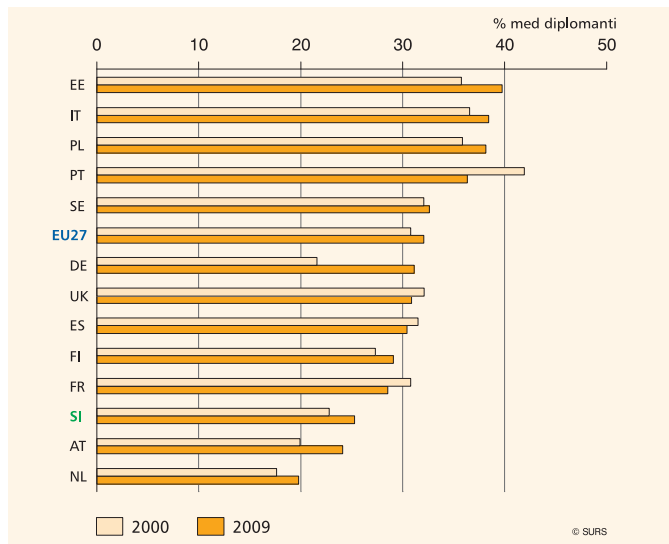
Tabela 11: Diplomantke med diplomanti programov s področij matematike, naravoslovja in tehnologije, Slovenija in EU-27, 2000-2009

	SI		EU-27	
	2000	2009	2000	2009
Matematika, naravoslovje in tehnologija	22,8	25,3	30,8	32,1
Znanost, matematika in računalništvo	35,0	36,0	42,7	40,3
Vede o življenju	73,0	71,2	61,2	61,8
Fizikalne, kemijske in vede o materiji	33,9	44,4	38,9	45,7
Matematika in statistika	22,9	59,4	49,4	51,4
Računalništvo	9,5	7,9	23,9	17,8
Tehnika, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništvo	20,8	21,7	21,8	26,2
Tehnika	3,5	5,6	15,6	18,4
Proizvodne in predelovalne tehnologije	70,2	54,7	40,7	50,0
Arhitektura in gradbeništvo	34,3	34,6	32,1	35,6

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 23. 12. 2011)

- Diplomantke so bile v manjšini na področjih matematike, naravoslovja in tehnologije (v letu 2010 jih je bilo le 28 %).
- Moški so med diplomanti najizraziteje dominirali na ožjih področjih računalništvo in tehnika; tam je bilo diplomantk manj kot za desetino.
- Razmerje med spoloma je bilo bolj izenačeno pri diplomantih programov z ožjih področij proizvodne in predelovalne tehnologije ter matematika in statistika.
- Med diplomanti z ožjega področja vede o življenju (biologija, ekologija ipd.) pa je bilo žensk skoraj tri četrtine.

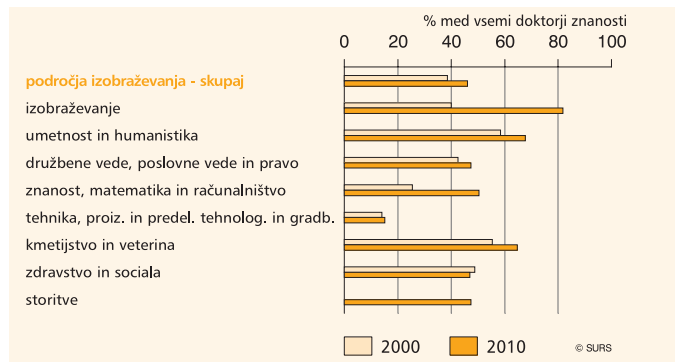
Grafikon 41: Diplomantke programov s področij matematike, naravoslovja in tehnologije, EU-27

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 23. 12. 2011)

■ Povečevanje deleža žensk med diplomanti programov s področij matematike, naravoslovja in tehnologije je bilo del enega izmed petih najpomembnejših ciljev evropskih držav na področju izobraževanja in usposabljanja za leto 2010, ki je bil usmerjen k povečanju števila diplomantov na omenjenih področjih. Sloveniji je delež diplomantk programov s teh področij uspelo povečati, a je ta še vedno nižji od povprečja EU-27 (to je že presežlo 30 %).

Grafikon 42: Doktorice znanosti po področjih izobraževanja (ISCED 97), Slovenija

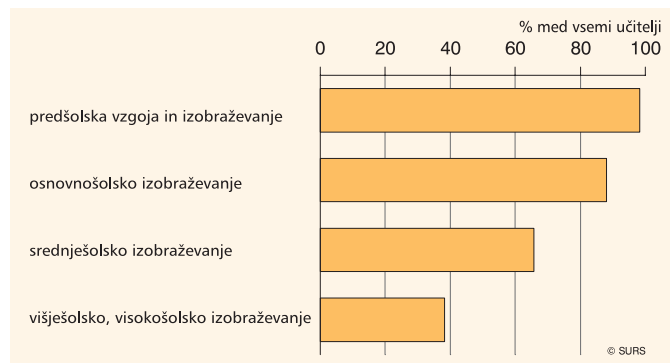
Vir: SURS

■ Ženske pa so še vedno v manjšini na najvišji ravni visokošolskega izobraževanja – med doktorji znanosti. Kljub temu se njihovo število z leti povečuje; leta 2010 je njihov delež znašal 46 % (leta 2000 jih je bilo med vsemi doktorji znanosti 38,5 %).

Med doktorji znanosti je še vedno več moških.

■ Med novimi doktorji znanosti prevladujejo ženske na področjih izobraževanje ter umetnost in humanistika. Med doktorji znanosti na področju znanost, matematika in računalništvo je bilo pred desetimi leti žensk le četrtina, v letu 2010 pa že polovica. Med doktorji znanosti na področju tehnika, proizvodna in predelovalna tehnologija in gradbeništvo pa je bil delež žensk najmanjši, le 15-odstoten.

Grafikon 43: Ženske med učitelji na različnih ravneh izobraževanja, Slovenija, 2010

Vir: SURS

- Učiteljski poklic se je skozi zgodovino izrazito feminiziral.
- Poklicno razlikovanje (segregacija) po spolu je največji socialni problem zaposlenih žensk. Poklici, v katerih delujejo predvsem ženske, so praviloma slabše plačani, manj prestižni in dopuščajo manj avtonomije. To povzroča, da postajajo vse manj zanimivi za moške, kar povzroča še nadaljnjo feminizacijo poklica.
- Največ žensk med pedagoškim osebjem je na področju predšolske vzgoje in izobraževanja; čim višje se dvigamo po lestevici pedagoških poklicev, manjša je zastopanost žensk. Najmanj jih je med visokošolskimi učitelji (v 2010 jih je bilo 36 %).

Tabela 12: Ženske med učitelji na različnih ravneh izobraževanja, Slovenija in EU-21, 2009

	Slovenija	Povprečje EU-21	Najnižje vrednosti	Najvišje vrednosti
Predšolska vzgoja in izobraževanje (2. starostno obdobje)	98,2	96,9	82,4	99,9
Osnovnošolsko izobraževanje				
nižja stopnja (1. in 2. triada)	97,5	85,6	73,6	97,6
višja stopnja (3. triada)	78,8	69,1	53,4	81,1
Srednješolsko izobraževanje	65,4	59,1	47,2	73,7
Višješolsko, visokošolsko izobraževanje	36,6	40,7	33,1	50,5

Vir: OECD

- Tudi za države članice Evropske unije je značilna feminizacija učiteljskega poklica, saj je delež žensk med učitelji v EU-21 v letu 2009 v povprečju presegel 50 % na vseh ravneh izobraževanja, razen na terciarni ravni; tam je dosegel 40,7 %.

V učiteljskem poklicu prevladujejo ženske na vseh ravneh izobraževanja, razen na višješolski in visokošolski.

4

TRIKOTNIK ZNANJA: IZOBRAŽEVANJE, RAZISKOVANJE, INOVACIJE

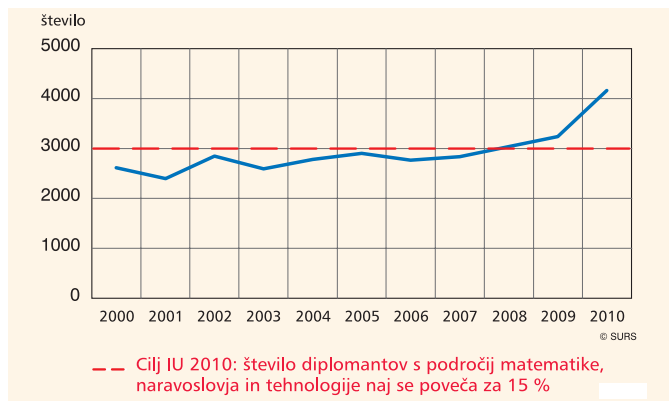
Evropa znanja, ustvarjalnosti in inovacij potrebuje sisteme izobraževanja in usposabljanja, ki bodo med vsemi udeleženci izobraževanja (učenci, dijaki, študenti), učitelji in raziskovalci spodbujali ustvarjalnost, inovativnost in podjetnost.

Zagotoviti je treba tudi celovito delovanje trikotnika znanja, ki povezuje izobraževanje, raziskovanje in inovacije, in tudi partnerstvo med podjetniškim okoljem in različnimi ravni izobraževanja.

4.1 Diplomanti s področij matematike, naravoslovja in tehnologije

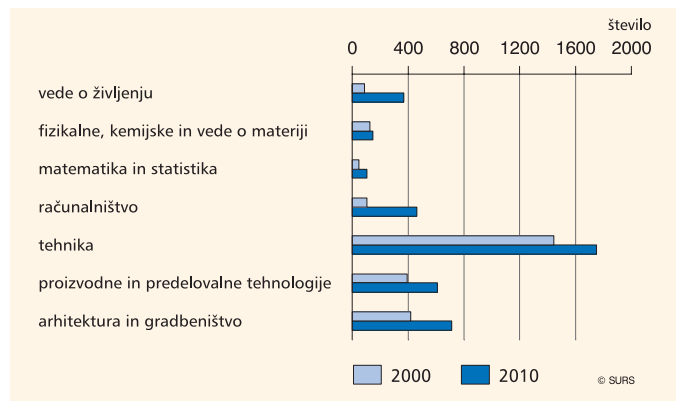
Grafikon 44: Diplomanti terciarnega izobraževanja s področij matematike, naravoslovja in tehnologije, Slovenija

Vir: SURS

■ Že na začetku prejšnjega desetletja se je Evropa zavezala, da bi povečala število oseb, usposobljenih za raziskovanje in razvoj, in število diplomantov terciarnega izobraževanja s področij matematike, naravoslovja in tehnologije za 15 % (v primerjavi z letom 2000). Države članice EU so ta cilj kmalu dosegle, tudi Slovenija. V letu 2010 je v Sloveniji diplomiralo z omenjenih področij terciarnega izobraževanja (višješolskega in visokošolskega) kar 1.500 diplomantov več kot leta 2000 (ali 59 % več).

Grafikon 45: Diplomanti terciarnega izobraževanja s področij matematike, naravoslovja in tehnologije po posameznih ožjih področjih izobraževanja (ISCED 97), Slovenija

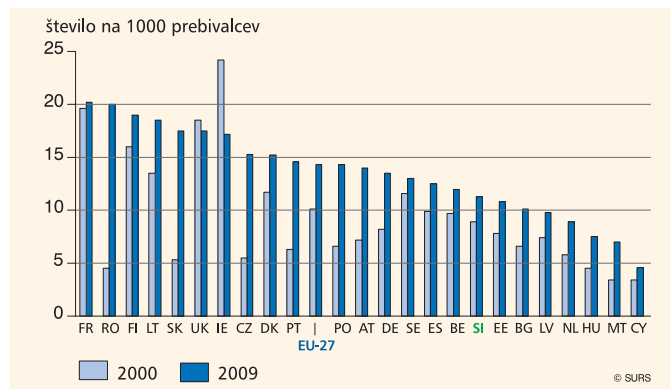

Vir: SURS

■ Število diplomantov je bilo v letu 2010 v primerjavi z letom 2000 večje na vseh ožjih področjih znotraj področij matematike, naravoslovja in tehnologije. Najizraziteje se je to povečalo na področjih vede o življenju in računalništvo, in to kar za trikrat.

*Število diplomantov
matematike, naravoslovja in tehnologije
narašča.*

Grafikon 46: Diplomanti (20–29 let) programov terciarnega izobraževanja s področij matematike, naravoslovja in tehnologije, izbrane države EU-27

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 25. 1. 2012)

- Slovenija po številu diplomantov programov s področij matematike, naravoslovja in tehnologije zaostaja za evropskim povprečjem. V državah članicah EU-27 je leta 2009 na 1000 prebivalcev v starosti 20–29 let diplomiralo na omenjenih področjih v povprečju 14,3 diplomanta, v Sloveniji pa (prav tako v letu 2009) 11,3 diplomanta.
- Najvišji delež diplomantov programov s področij matematike, naravoslovja in tehnologije na prebivalca sta v 2009 izkazovali Francija in Romunija – obe okrog 20 diplomantov na 1.000 prebivalcev v starosti 20–29 let.

Tabela 13: Doktorji znanosti po področjih izobraževanja (ISCED 97), Slovenija

	2000	2005	2010
Področja izobraževanja - SKUPAJ	296	369	465
Izobraževanje	5	25	11
Umetnost in humanistika	53	40	62
Družbene vede, poslovne vede in pravo	40	70	76
Znanost, matematika in računalništvo	55	92	155
Tehnika, proizv. in pred. tehnolog. in gradbeništvo	64	87	93
Kmetijstvo in veterina	38	11	17
Zdravstvo in sociala	41	36	32
Storitve	0	8	19

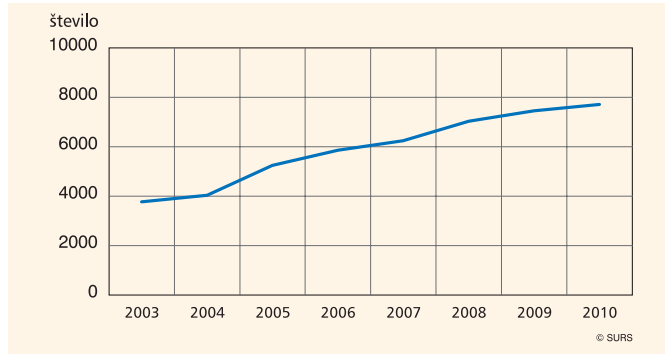
Vir: SURS

- Skupno število doktorjev znanosti se je v Sloveniji v zadnjih desetih letih povečalo za 57 %, v letu 2010 je naziv doktorja znanosti pridobilo 465 oseb.
- Najbolj se je povečalo prav število doktorjev znanosti s področij znanost, matematika in računalništvo ter tehnika, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništvo, skupaj za 100 %. Število novih doktorjev znanosti s področij zdravstvo in sociala ter kmetijstvo in veterina pa je v zadnjih 10 letih celo upadlo. V Evropski uniji je bilo v letu 2008 promoviranih 110.500 novih doktorjev znanosti ali 40 % več kot leta 2000.

*Doktorski naziv
je v letu 2010 doseglo precej več kandidatov
kot pred desetimi leti.*

4.2 Raziskovalci na trgu delovne sile

Grafikon 47: Raziskovalci¹⁾, Slovenija

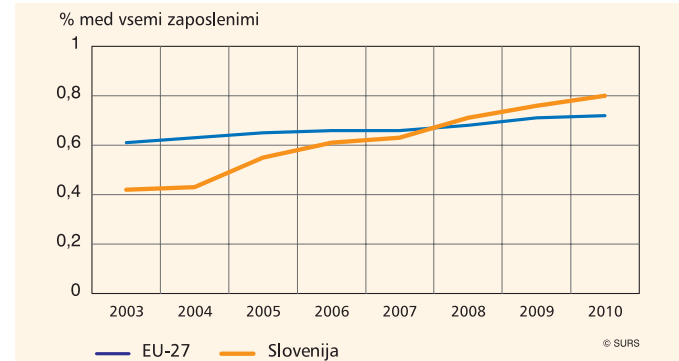
1) Izraženo v ekvivalentu polnega delovnega časa (EPDČ).

Na višjo vrednost podatka o skupnem številu raziskovalcev (v EPDČ) je v letih 2008–2010 poleg večjega števila raziskovalcev vplival tudi razširjen izbor poročevalskih enot v poslovnem sektorju.

Vir: SURS

■ S povečanjem števila diplomantov naravoslovnih, matematičnih in tehničnih področij ter doktorjev znanosti pričakujemo tudi povečanje števila raziskovalcev; ti pa so tisti del delovne sile, ki naj bi najbolj pripomogel k razvoju družbe. Število raziskovalcev v Sloveniji, izraženo v ekvivalentu polnega delovnega časa (EPDČ), je v letih od 2003 do 2010 nenehno naraščalo. Njihovo število se je tedaj povečalo za 104 % ali za 3.928 raziskovalcev. Če število raziskovalcev (v EPDČ) izrazimo v odstotku vseh zaposlenih, se je ta delež povzpел z 0,4 % na 0,8 %.

Grafikon 48: Raziskovalci, Slovenija in EU-27

Vir: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>, 25. 1. 2012)

■ Delež raziskovalcev med vsemi zaposlenimi se zvišuje tudi v večini drugih držav članic EU-27. Do leta 2007 je Slovenija zaostajala za povprečjem EU-27, v zadnjih letih pa je delež raziskovalcev med zaposlenimi naraščal v Sloveniji hitreje kot povprečno v EU-27. Kljub temu je Slovenija še vedno precej zaostajala za vodilnimi državami, na primer za Dansko in za Švedsko, v katerih je bilo med zaposlenimi več kot 1 % raziskovalcev.

*Število raziskovalcev
se je v zadnjih letih precej povečalo.*

5 METODOLOŠKA POJASNILA

Definicije nekaterih uporabljenih pojmov

Izobraževanje (in usposabljanje) je aktivnost, ki se nanaša na spoznavanje, sprejemanje, podajanje in/ali ustvarjanje znanja, razvijanje spretnosti, razvijanje osebnih in poklicnih zmožnosti ter vrednot. Najpogostejša organizacijska oblika izobraževalnih aktivnosti so izobraževalni oz. študijski programi.

Izobraževalni oz. študijski program je organizacijska oblika, v kateri so učne aktivnosti organizirane kot zaporedje, pri čemer se z različnimi metodami učenja/poučevanja učijo/poučujejo različni predmeti. Izobraževalni program je opredeljen na podlagi svoje vsebine kot niz aktivnosti, ki so organizirane zato, da bi dosegli vnaprej določen cilj oziroma specifičan niz izobraževalnih nalog.

Vrsta izobraževanja je osebi določena praviloma posredno z izobraževalnim oz. študijskim programom, v katerega je vključena ali ki ga je zaključila. „Vrsta izobraževanja“ je sistemska oz. zahtevnostna značilnost (vsebina) programa. Z „vrsto izobraževanja“ se izrazi (opredeli), v kateri del (segment) nacionalnega sistema izobraževanja in usposabljanja program spada, predvsem pa v katero zahtevnostno raven spada (na primer: v Srednje poklicno in podobno izobraževanje, v Visokošolsko izobraževanje prve stopnje in podobno izobraževanje ipd.).

Področje izobraževanja se osebi določi praviloma posredno z izobraževalnim oz. študijskim programom, v katerega je vključena ali ki ga je zaključila. „Področje izobraževanja“ je predmetno specifična značilnost (vsebina) programa. „Področja izobraževanja“ so na primer: Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo; Zdravstvo in sociala ipd.

Izobrazba je najvišja dosežena javno veljavna izobrazba, ki si jo je oseba pridobila, ko je končala izobraževanje:

- po javno veljavnih programih v redni šoli;
- v šoli, ki nadomešča redno šolo (izobraževanje ob delu, na daljavo ipd.), s tečaji, z izpiti ali na drug način, skladen s predpisi, ki urejajo pridobitev javno veljavne izobrazbe.

Najvišja dosežena javno veljavna izobrazba je izkazljiva z javno listino (spričevalom, diplomo ipd.).

Nižja stopnja osnovne šole vključuje 1. do 6. razred programa 9-letne osnovne šole.

Višja stopnja osnovne šole vključuje 7. do 9. razred programa 9-letne osnovne šole.

Ekvivalent polnega delovnega časa za učno osebje je mera, ki odraža dejansko obremenitev posameznega učitelja glede na zakonsko predpisano obremenitev ali obremenitev, predpisano s statutom šole.

Klasifikacije za prikaz podatkov

Pri opredeljevanju programov po vrsti izobraževanja smo uporabili novo nacionalno Standardno klasifikacijo izobraževalnih aktivnosti/izidov KLASIUS-SRV, pri opredeljevanju programov po področju izobraževanja pa mednarodno standardno klasifikacijo izobraževanja ISCED 1997, in sicer tisti del klasifikacije, ki se nanaša na področja izobraževanja, ter novo nacionalno Standardno klasifikacijo področij izobraževalnih aktivnosti/izidov – KLASIUS-P.

6 STATISTIČNI ZNAMENJI, KRAJŠAVE IN MERSKE ENOTE

... ni podatka
- ni pojava

ADS/LFS Anketa o delovni sili /Labour Force Survey
BDP bruto domači proizvod
EPDČ ekvivalent polnega delovnega časa
EU Evropska unija
EU-21 21 držav članic Evropske unije
EU-27 27 držav članic Evropske unije
Eurostat statistični urad Evropske unije

IU 2010 cilji lizbonske strategije v okviru EU na področju izobraževanja in usposabljanja do leta 2010
IU 2020 strateški okvir za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (krajše: Izobraževanje in usposabljanje 2020)
OECD Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
PEI Pedagoški inštitut
SURS Statistični urad Republike Slovenije

% odstotek
EUR evro
EUR SKM standardi kupne moči v EUR

Seznam kratic za imena tujih držav

Ime države	Kratice		Ime države	Kratice	
SKUPAJ EU-27	EU-27		Latvija	LV	-
SKUPAJ EU-21	EU-21		Litva	LT	-
Avstrija	AT	AT	Luksemburg	LU	LU
Belgija	BE	BE	Madžarska	HU	HU
Bolgarija	BG	-	Malta	MT	-
Čiper	CY	-	Nemčija	DE	DE
Češka republika	CZ	CZ	Nizozemska	NL	NL
Danska	DK	DK	Poljska	PL	PL
Estonija	EE	EE	Portugalska	PT	PT
Finska	FI	FI	Romunija	RO	-
Francija	FR	FR	Slovaška	SK	SK
Grčija	EL	EL	Slovenija	SI	SI
Irska	IE	IE	Španija	ES	ES
Italija	IT	IT	Švedska	SE	SE
			Združeno kraljestvo	UK	UK

7 DODATNA LITERATURA

Demografsko in socialno področje. Izobraževanje. Predšolska vzgoja in izobraževanje. SI-STAT podatkovni portal. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 17. 10. 2011 s spletne strani: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp

Demografsko in socialno področje. Izobraževanje. Osnovnošolsko izobraževanje. SI-STAT podatkovni portal. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 17. 10. 2011 s spletne strani: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp

Demografsko in socialno področje. Izobraževanje. Srednješolsko izobraževanje. SI-STAT podatkovni portal. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 1. 2. 2012 s spletne strani: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp

Demografsko in socialno področje. Izobraževanje. Terciarno izobraževanje. SI-STAT podatkovni portal. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 2. 2. 2012 s spletne strani: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp

Drzna Slovenija – predloga Nacionalnega programa visokega šolstva 2011-2020 in Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije 2011-2020 (2011). Ljubljana: Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo.

European Agency for Development in Special Needs Education, 2010. *Special Needs Education Country Data 2010*, Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education. Pridobljeno s spletne strani: <http://www.european-agency.org/publications/ereports/special-needs-education-country-data-2010/SNE-Country-Data-2010.pdf>

Izhodišča za oblikovanje resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih (ReNPIO) 2010-2013. Pridobljeno s spletne strani: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/odrasli/Analiza_ReNPIO_16_03_2010.pdf

Nacionalno poročilo o rezultatih raziskave TALIS 2008. (2009) Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno 14. 12. 2011 s spletne strani: <http://193.2.222.157/Sifranti/InternationalProject.aspx?id=11>

Nacionalno poročilo Slovenije o izvajanju strateškega okvira evropskega sodelovanja v izobraževanju in usposabljanju 2020. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Pridobljeno 23. 1. 2012 s spletne strani: http://www.mss.gov.si/si/solstvo/razvoj_solstva/strategija_iu2020/

OECD (2011), *Education at a Glance 2011: OECD Indicators*, OECD Publishing. Pridobljeno 12.01.2012 s spletne strani: <http://www.oecd.org/dataoecd/61/2/48631582.pdf>

Poročilo o razvoju, 2011: UMAR. Pridobljeno 29. 2. 2012 s spletne strani: http://www.umar.gov.si/fileadm/user_upload/publikacije/pr/2011/POR_2011s.pdf

Progress towards the common european objectives in education and training 2010/2011 - Indicators and benchmarks (2011). European Commission. Pridobljeno 17.10.2011 s spletne strani: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc2881_en.htm

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 16. januarja 2008 o izobraževanju odraslih: Za učenje ni nikoli prepozno. Pridobljeno s spletne strani: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServLexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:041E:0046:0052:SL:PDF>

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 18. maja 2010 o ključnih kompetencah za spreminjajoči se svet. Pridobljeno s spletne strani: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:161E:0008:0015:SL:PDF>

STRATEGIJA EVROPA 2020. Pridobljeno 14.11.2011 s spletne strani: http://www.svrez.gov.si/si/delovna_podrocja/nova_evropska_razvojna_strategija_do_leta_2020/strategija_evropa_2020

Statistični letopis. (2011). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije

Prve objave, SURS:

- http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4231
- http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4195
- http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3858
- http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3813
- http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3029

Statistične informacije, SURS:

- <http://www.stat.si/doc/statinf/09-SI-271-0901.pdf>
- <http://www.stat.si/doc/statinf/07-si-008-1104.pdf>

Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/2006)

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 58/2011)

Zakon o visokem šolstvu (Ur. l. RS, št. 119/2006 in 78/11)

Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (Ur. l. RS, št. 86/2004)

KAKO DO STATISTIČNIH PODATKOV IN INFORMACIJ?

- **na spletnih straneh Statističnega urada RS**
www.stat.si
- **po pošti, telefonu, telefaksu ali elektronsko**
naslov: Statistični urad Republike Slovenije,
Litostrojska cesta 54, 1000 Ljubljana, Slovenija
telefon: (01) 241 64 04
telefaks: (01) 241 53 44
telefonski odzivnik: (01) 475 65 55
e-naslov: info.stat@gov.si
- **z naročilom statističnih publikacij**
naslov: Statistični urad Republike Slovenije
Litostrojska cesta 54, 1000 Ljubljana, Slovenija
telefon: (01) 241 52 85
telefaks: (01) 241 53 44
e-naslov: prodaja.surs@gov.si
- **z obiskom v informacijskem središču**
poslovni čas: od ponedeljka do četrтка od 9.00 do 15.30
petek od 9.00 do 14.30